

บทที่ 5

การถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้าสู่ยุคปัจจุบัน

การศึกษาไทยได้ดำเนินการมาพร้อม ๆ กับประวัติศาสตร์ชาติไทย การศึกษาจึงมีความคู่ไปกับประวัติศาสตร์ หรืออาจกล่าวได้ว่าประวัติการศึกษา กับประวัติศาสตร์แยกกันไม่ออกทั้งสองวิชา มีบ่อเกิดหรือความเป็นมาละม้ายคล้ายคลึงกัน ฉะนั้นการค้นคว้าประวัติการศึกษาจึงเป็นการค้นคว้าทางด้านประวัติศาสตร์ แต่มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษา การศึกษาสอนให้คนเป็นคน ซึ่งคนที่มีความรู้และมีความดีจะเป็นผู้รักษาชาติบ้านเมืองได้ ชาติบ้านเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับการศึกษาอย่างแยกกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นเวลาที่บ้านเมืองสงบสุขหรือมีทุกข์ยากเพราะภัยใด ๆ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับการศึกษาตอนหนึ่งว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชีวิต เพราะเป็นรากฐานสำหรับช่วยให้บุคคลสามารถอ้างไปถึงความสุขความเจริญทั้งปวง ทั้งของตนเองและส่วนรวม ผู้ที่เป็นครูจะต้องถือเป็นหน้าที่อันดับแรกที่จะต้องช่วยให้การศึกษา คืออบรมสั่งสอนอนุชนให้ได้ผลแท้จริงทั้งในด้านวิชาความรู้ ทั้งในด้านจิตใจและความประพฤติ ทั้งต้องคิดว่างานที่แต่ละคนกำลังทำอยู่นี้คือความเป็นความตายของประเทศ เพราะอนุชนที่มีความรู้ มีความดีเท่านั้นที่จะรักษาชาติบ้านเมืองไว้ได้ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบนั้นจำเป็นต้องผ่านขั้นตอนในการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ กลวิธีขัดเกลาและเตรียมคนให้เป็นผู้มีความสามารถ เป็นผู้รู้ นั้น คงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้วิธีการศึกษา โดยเฉพาะคนในยุคปัจจุบัน

มนุษย์ทุก ๆ คนให้ความสำคัญกับคำว่าการศึกษากันเป็นอย่างมาก สำหรับประเทศที่เจริญแล้วนั้นมักใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการจัดเตรียมมนุษย์เข้าสู่ช่องทางที่พึงประสงค์ ระบบการศึกษาที่ได้จัดเตรียมความพร้อมไว้อย่างสมบูรณ์แบบนั้นคงมีความพร้อมเสมอที่จะนำมาใช้พัฒนาบุคคลให้เป็นไปตามความประสงค์ เพราะฉะนั้นโลกในปัจจุบันจึงเป็นโลกของการศึกษาที่จะไม่มีการหยุดอยู่กับที่เลยแม้แต่สักเวลาเดียว ดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2536: 22) กล่าวว่า การศึกษาคือการถ่ายทอดวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามก็มีการใช้การศึกษาเป็นมรรคไปสู่ผลดังกล่าวนี การศึกษาจะต้องไม่เพียงแต่ให้ความรู้ ความคิดที่จะให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่ต้องให้คุณธรรม ศิลธรรม เพื่อเป็นสติเหนี่ยวรั้งใจมิให้ผู้มีความรู้เอาเปรียบผู้ไม่มี มิให้ผู้มีอำนาจและมีความสามารถมลาญทรัพย์ากรธรรมชาติ มาบำรุงบำเรอความสุขตัวเองเกินขอบเขตและสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพของสังคมอย่างเหมาะสม พร้อมกันนั้นก็ให้เข้าถึงศิลปะอันมนุษย์สร้างสรรค์เพื่อกล่อมเกลาจิตใจให้มีสุนทรียภาพสมกับความเป็นมนุษย์ที่เจริญแล้ว การใช้การศึกษาเพื่อสืบทอดและพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย จึงมีรายละเอียด เนื้อหาสาระและวิธีการเป็นอันมาก

การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายร่วมกันอยู่ ประการสำคัญหนึ่งที่กล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของเรื่องทั้งสามดังกล่าวคือ เพื่อการเสริมสร้างคุณภาพหรือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Human Values) ร่วมกัน เรื่องทั้งสามนี้จึงยึดคนเป็นเป้าหมายและมุ่งพัฒนาให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ฉะนั้นมักจะเป็นที่กล่าวกันอยู่เสมอว่า การศึกษาทำให้คนเป็นคนดี ศาสนาสอนให้เป็นคนดี และกระบวนการวัฒนธรรมก็เพื่อควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้เป็นคนดี และเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ ทั้งสามเรื่องนี้ก็คือการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ นั้นเอง กล่าวคือจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนมีคุณภาพหรือมีคุณภาพแห่งความเป็นมนุษย์ แต่รูปแบบและกิจกรรมอาจจะต้องแตกต่างกันไปและเหมือนกันบ้างเป็นธรรมดา จึงมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวว่า ‘การศึกษาคือการถ่ายทอดและสร้างสรรค์วัฒนธรรมนั่นเอง’ (วีระ ป่ารุ่งรักษ์, 2525: 41)

ความหมายหนึ่งของคำว่า ‘การศึกษา’ นั่นก็คือการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนในรุ่นต่อไป หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าการสืบทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission) ความหมายนี้ดูจะเป็นจริงในการศึกษานอกระบบ และการศึกษาแบบธรรมดาศิวี (informal Education) สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้ว แม้ว่าจะมีเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมอยู่ในหลักสูตรและแบบเรียน แต่หากวิเคราะห์ดูกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วจะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของบทเรียนด้านวัฒนธรรมมีความแปลกแยกออกจากวิถีชีวิตจริงของบุคคลและชุมชน โดยที่เน้นเนื้อหาด้านประเพณี พิธีกรรมและการแสดงออกทางศิลปะซึ่งเป็น ‘ดอกผล’ หรือ ‘จุดขาย’ ทางวัฒนธรรมมากกว่า ดังที่ สุทธิวงศ์ พงษ์ไพฑูย์ (2530) กล่าวว่า นักการศึกษา นักวิจัย นักวิชาการ นักธุรกิจนักเก็บเกี่ยวเฉพาะ ‘ผลิตผล’ ทางวัฒนธรรมที่ตนพอใจไม่ค่อยให้ความสำคัญโยงใยไปถึงกระบวนการผลิตหรือตัวเจ้าของวัฒนธรรม เขาเหล่านั้นยังมีความคิดจำกัดอยู่ที่ประเพณี ส่วนสังคม การละเล่นพื้นเมือง ศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ภาษาและวรรณกรรม อาหารพื้นเมือง การแต่งกาย ศาสนาและความเชื่อ มีนักการศึกษาจำนวนน้อยที่ภาพความคิดจะคลุมถึงวัฒนธรรมด้านพฤติกรรม เช่น วัฒนธรรมการทำงาน วัฒนธรรมการผลิต และการบริโภค ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน วัฒนธรรมการอบรมเลี้ยงดูลูก วัฒนธรรม การลงแรง การแบ่งปัน วัฒนธรรมการจัดการ เหล่านี้เป็นต้น

วัฒนธรรมเป็นภาวะที่เจริญงอกงามซึ่งปรากฏในวิถีชีวิตของมนุษย์ วัฒนธรรมจึงมิใช่สิ่งผิดปกติและแปลกแยกออกจากวิถีชีวิตมนุษย์ การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาวิถีดำเนินชีวิต (สุขภาวะ) การพัฒนาวิถีดำเนินชีวิตที่ดี (คุณภาพ) และวิถีดำเนินชีวิตที่มีแก่นสารหลักการ (อิสริยภาพ) ของมนุษย์ทั้งปวง ดังนั้นการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นเสมือนเกลียวเชือก 3 เกลียวที่เกี่ยวข้องประสานกันอย่างสนิท โดยที่วัฒนธรรมเป็น ways of life ศาสนาเป็น ways of good life และการศึกษาเป็น ways of life development (สุนัน อมรวิวัฒน์, 2530: 22)

การถ่ายทอดย่อมเกิดขึ้นได้โดยผ่านจากบุคคลรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งเป็นวัฏจักรไปเรื่อย ๆ เมื่อคนแก่ผู้ซึ่งและตระหนักในคุณค่าขององค์ความรู้ที่ตนได้สั่งสมมาตลอดเวลาเกือบทั้งชีวิตย่อม

เกิดความเข้าใจว่าอะไรดี อะไรถูก และอะไรผิด เมื่อหยิบยื่นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้กับคนรุ่นต่อไป ประโยชน์ของการถ่ายทอดย่อมช่วยส่งเสริมให้ชาติบ้านเมืองเจริญ มิใช่แค่เพียงว่า เจริญแต่ด้านวัตถุเพียงอย่างเดียว จะเรียกว่าประสบความสำเร็จในขั้นสูงแล้ว แต่การถ่ายทอดวิชาความรู้ต่าง ๆ นั้นคงจะมีความหลากหลาย และต่างจุดประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ที่เอามาเปรียบกันไม่ได้เลย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เกลียาเชือกของคำว่าการศึกษา วัฒนธรรมและศาสนานั้นเสมือนเบ้าหลอมที่คนรุ่นเก่าได้จัดเตรียมไว้ให้กับคนรุ่นถัดมา ผ่านแรงใจที่เต็มเปี่ยมด้วยศรัทธา เว้นแต่ว่าคนรุ่นหลังจะหลีกหนีสิ่งที่ติดตั้งแล้ว เพราะขาดความเข้าใจที่ถูกต้องและไม่เห็นคุณค่าในความสำเร็จที่คนรุ่นเก่าได้จัดเตรียมไว้ เพราะคนในยุคปัจจุบันยอมเก่งแต่ความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว โดยมักจะขาดคุณค่าทางจิตใจกันเสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นความรู้ที่ได้จากคำว่าการศึกษา นั้นคงจะไม่เพียงพอที่จะทำให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ถ้าปราศจากคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม

ความสำคัญของวัฒนธรรมเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลไทยทุกยุคทุกสมัยในตอนสงครามโลกครั้งที่ 2 ความกระทบกระเทือนที่คนไทยได้รับจากสงครามทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง เป็นเหตุให้ศีลธรรมและวัฒนธรรมของประชาชนเสื่อมโทรมลง ใน พ.ศ.2483 รัฐบาลไทยได้ตราพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นเป็นฉบับแรก แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 เมื่อ พ.ศ.2485 และ พ.ศ.นั้นเอง ได้ตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2485 ขึ้นใหม่ด้วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมปรับปรุง พื้นฟูและปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่คนไทยเพื่อเป็นการป้องกันการหลั่งไหลของวัฒนธรรมต่างชาติซึ่งกำลังไหลหลากเข้าสู่ประเทศไทยในลักษณะต่าง ๆ มิให้มาทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเราลงไปได้ พ.ศ.2495 ได้สถาปนากระทรวงวัฒนธรรมขึ้น แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่งานด้านวัฒนธรรมของรัฐบาลมาสะดุดลงชั่วระยะเวลาหนึ่งคือ พ.ศ.2501 ได้ยุบเลิกกระทรวงวัฒนธรรม มาเป็นกองวัฒนธรรม ขึ้นกับกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จนถึง พ.ศ.2518 จึงได้รื้อฟื้นงานด้านวัฒนธรรมขึ้นอีกโดยคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 220/2518 แต่งตั้งคณะวัฒนธรรมไทยขึ้น ให้มีอำนาจพิจารณาจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น เพื่อศึกษาค้นคว้า ปรับปรุง รักษา ส่งเสริม เผยแพร่และปลูกฝังวัฒนธรรมของชาติให้กับประชาชน การได้ดำเนินไปจนถึง พ.ศ.2522 จึงได้ตราพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2522 ขึ้นใช้เป็นกฎหมาย โดยให้เหตุผลว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของชาติ แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อความมั่นคงของชาติเป็นสำคัญ แต่คงจะไม่ลืมน่าวัฒนธรรมยังแสดงความสำคัญสำหรับชาติอีกประการหนึ่งคือ เป็นทั้งเอกลักษณ์และสัญลักษณ์ที่ประกาศให้คนทั่วโลกได้ทราบประจักษ์ด้วย เรื่องของวัฒนธรรมย่อมมีทั้งจุดดีและจุดอ่อนและควรถือเป็นเรื่องของการศึกษาส่วนหนึ่งของชาติด้วย เรื่องของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นที่เข้าใจและยอมรับกันทุกชาติทุกภาษามีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในชาตินั้น ๆ ทุกชาติทุกภาษาจึงพยายามถนอมและรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกของชาติจะได้ตกทอดไปถึงลูกหลานต่อไป เพราะมิฉะนั้นแล้วก็อาจจะสูญหายไปตามกาลเวลา การถนอมรักษาที่นิยมทำกันอยู่

วิธีหนึ่งคือการบันทึกรวบรวมไว้ ดังที่ พระชาอนุมาณราชชน (อ้างถึงใน ลินจี้ ทะวานนท์, 2526: 21) ได้กล่าวไว้ว่า

ด้วยเหตุนี้นานาชาติที่เจริญจึงพยายามรวบรวมเรื่องประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของเก่าไว้เพราะกลัวจะสูญ ก่อนที่จะจดเป็นเรื่องราวไว้ และจัดตั้งเป็นองค์การระหว่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนเรื่องเหล่านี้เพื่อประโยชน์อันเกี่ยวกับการศึกษาวิชาการ เพราะเขารู้ว่าชาติต่างๆ เป็นชาติขึ้นได้อย่างมั่นคงก็เพราะชาติเหล่านั้นยืนอยู่บนรากฐานแห่งกองมรดก ซึ่งคนแต่ก่อนสร้างสมขึ้นไว้ แล้วคนภายหลังก็เสริมต่อและแก้ไขให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สืบตกลดต่อ ๆ กันมาช้านาน นับเวลาตั้งพันปีขึ้นไป

การศึกษาเรื่องวิวัฒนาการการถ่ายทอดการบรรเลงจะเห็น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อกล่าวถึงคำว่า วิวัฒนาการย่อมหมายถึงสิ่งที่ผ่านมาจากอดีตจนกระทั่งเข้าสู่ในยุคปัจจุบัน ในความเป็นปัจจุบันนั้นย่อมหมายถึงผลของการสืบทอดและยังเป็นภาพรวมที่จะสรุปให้เห็นได้ว่าการบรรเลงจะเช่นนั้นได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงและเกิดประโยชน์ต่อสังคมมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับสิ่งที่ผ่านมาในอดีต ความเปลี่ยนแปลงภายใต้กาลเวลาและสภาพแวดล้อมที่มีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองในยุคที่ต่างกันย่อมจะส่งผลให้ผลของการสืบทอดนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน ดังคำกล่าวที่ว่า ‘การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาดูเป็นวิวัฒนาการการศึกษา’ และนั่นหมายถึงทิศทางการพัฒนามุ่งไปในทางที่พึงปรารถนาและความเจริญก้าวหน้า เรื่องของการศึกษาจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่จะมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและตลอดเวลา และโดยปกติจะมีแนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้นเพราะได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและระบบสังคม ซึ่งต่างก็จะมีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งพึงปรารถนาเพราะจะนำการศึกษาไปในทางที่ดีขึ้น และเมื่อการศึกษาดีขึ้น ก้าวหน้าขึ้น ประชาชนก็ควรจะเฉลียวฉลาดมากขึ้น ครอบครัว สังคมและประเทศชาติก็ย่อมจะดีขึ้นด้วย

แรงผลักดันต่าง ๆ ทางพื้นฐานการศึกษาจะช่วยให้นักการศึกษาสามารถตัดสินใจในการแก้ไขและปรับปรุงยกระดับให้ตัวระบบการศึกษามีทิศทางไปในทางที่เหมาะสม และผู้วิจัยคิดว่าสามารถที่จะทำนายอนาคตของระบบการศึกษาได้เป็นอย่างดี และนั่นหมายถึงว่านักการศึกษาจะต้องมองภาพจากอดีตสู่ปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่องและเกิดความเข้าใจจริง

การถ่ายทอดการบรรเลงจะเห็นที่ผู้วิจัยได้นำเสนออยู่ในผลงานการวิจัยครั้งนี้นั้น ผู้วิจัยได้แสดงความสำคัญของสำนักทางการสืบทอดอยู่ 2 สายด้วยกัน คือ

1. สายครุระตี วิเศษสุรการ
2. สายครุทองดี สุจริตกุล

การถ่ายทอดของครูทั้งสองท่านถือเป็นประเด็นหลักในการศึกษาวิจัยที่ผู้วิจัยได้ทำการ สืบค้นและพบว่า ทั้งสองท่านนี้นับเป็นตัวแทนของบุคคลที่มีความชัดเจนทั้งในฐานะของผู้สืบทอด วิชาการบรรเลงจะเข้ และเป็นผู้ที่ถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังต่อไป การสืบทอดของครูทั้งสองท่านนี้ นับเป็นการสอนของครูไทยที่เน้นการคิดและการปฏิบัติจริงเป็นหลักใหญ่ ดังที่ สุมน อมรวิวัฒน์ (2528: 54) กล่าวว่า "ครูไทยสมัยก่อนได้ฝึกหัด ฝึกฝนและฝึกปรีศิษย์จนเชี่ยวชาญ สามารถ ประดิษฐ์คิดค้นศิลปะวรรณคดีอันเป็นมรดกสำคัญของชาติไทยมาทุกยุคทุกสมัย"

กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะศิษย์ ซึ่งหมายถึงบุคคลที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากชั้นต้น ด้วย เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางการบรรเลงจะเข้โดยตรงตามสายของ ครูระติ วิเศษสุรการ และสายของครูทองดี สุจริตกุล ผู้วิจัยขอนำเสนอรายชื่อตามแบบของการถ่ายทอดดังกล่าวโดย ตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางการบรรเลงจะเข้ตามสายของครูระติ วิเศษสุรการ และครูทองดี สุจริตกุล

ผู้ที่รับการถ่ายทอดจากครูระติ วิเศษสุรการ	ผู้ที่รับการถ่ายทอดจากครูทองดี สุจริตกุล
1. อาจารย์ชิตพงษ์ ส่งเสริมวรกุล ผู้อำนวยการและเจ้าของกิจการโรงเรียน สอนดนตรีไทยระติ	1. อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ข้าราชการสถาบันราชภัฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร
2. อาจารย์ยัวร์ภัทร เครือสุวรรณ อาจารย์พิเศษชมรมดนตรีไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร	2. อาจารย์พรรณนิภา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ อาจารย์ประจำแผนกเครื่องสายไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
3. อาจารย์ศักรินทร์ สุ่มบุญ หัวหน้าภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ สถาบันราชภัฏ สวนสุนันทา	3. อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน อาจารย์ประจำภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุคคลทั้ง 6 ท่าน ถือเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เสมือนผู้ถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งสิ้น ด้วยความหลากหลายของหน้าที่ที่ทางการงานผู้วิจัยมีความเห็นว่าจะสามารถแสดงถึงภาพรวมที่ชัดเจนได้อย่างหนึ่งว่าการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ได้มีวิวัฒนาการจนกระทั่งปัจจุบันอย่างไร ภายใต้ความผันแปรของสังคมไทยในยุคปัจจุบันที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังที่ คาร์ล ไวน์เบิร์ก (อ้างถึงใน รัตนา ดุงคสวัสดิ์, 2528: 162) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการศึกษาไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการศึกษาเชื่อมโยงอยู่ภายในการเปลี่ยนแปลงในบริบทที่ใหญ่กว่าของสังคม สาเหตุที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นเป็นเพราะในขั้นตอนของพัฒนาการทาง

สังคมได้มีคุณค่าและทัศนคติเฉพาะสำหรับการพัฒนานั้นเกิดขึ้นด้วย เหตุนี้การเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้นเพื่อพัฒนาวิธีการใหม่สำหรับตอบสนองความต้องการและความมุ่งหวังใหม่ของสังคม

รัตนา ดุงคสวัสดิ์ (2528: 46-49) กล่าวว่า การศึกษามี 3 แบบด้วยกันคือ การศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย การศึกษาทั้ง 3 แบบ มีความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในกระบวนการสังคมประดิดที่มนุษย์ได้ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ความเชื่อและการปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เยาว์สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ เด็กศึกษาวิถิ ดำรงชีวิตจากผู้ใหญ่ด้วยวิธีการสังเกตและเลียนแบบ เด็กได้เรียนรู้หน้าที่ของตนในสังคม เด็กชายฝึกทักษะในการใช้อาวุธเมื่อออกไปล่าสัตว์ เป็นอาหาร และเพื่อป้องกันกลุ่มของตนให้พ้นจาก สัตว์ร้ายต่าง ๆ และศัตรูที่มารุกราน เด็กหญิงฝึกการหาอาหารจากธรรมชาติโดยการขูดหัวเผือก หัวมันและหาตัวแมลง และเรียนรู้ด้วยว่าการเลี้ยงดูผู้เยาว์เป็นหน้าที่ของเพศหญิง เมื่อผู้เยาว์ได้ เรียนรู้และสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้แล้ว สังคมก็จะยอมรับเข้าเป็นสมาชิกของสังคมในสมัย แรก ๆ นี้ การศึกษามีรูปแบบเดียวคือ การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัย ซึ่งรวมทั้งการที่เด็กได้รับการ อบรมเลี้ยงดูในครอบครัว และการมีชีวิตอยู่ในสังคม ซึ่งเด็กได้รับความรู้ ทัศนคติ ค่านิยม รวมทั้ง การเรียนภาษาด้วย การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัยเกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดเวลา และตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาดลอดชีวิต แม้จะมีการศึกษารูปแบบอื่นเกิดขึ้น การศึกษาแบบธรรมชาติวิสัยก็ ดำเนินอยู่ควบคู่ไปด้วย ในสังคมปัจจุบันการได้รับข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ การไปฟังดนตรีหรือ ชม การแสดงกีฬา หรือภาพยนตร์ การไปพิพิธภัณฑ์ ทัศนอากร งานเลี้ยงประเภทต่าง ๆ การอ่าน หนังสือ พูดคุย ฟังการบรรยาย ก็ล้วนแต่มีคุณค่าทางการศึกษาแบบธรรมชาติวิสัยทั้งสิ้น

การศึกษานอกโรงเรียนเกิดขึ้นเมื่อสังคมมนุษย์ได้มีความเจริญขึ้น มีการประดิษฐ์สิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ เกิดช่างฝีมือหลายแขนง มนุษย์มีการติดต่อสัมพันธ์กัน และมีการค้าขายเกิดขึ้น การถ่ายทอดความรู้แบบธรรมชาติวิสัยแต่เพียงแบบเดียวไม่เป็นการเพียงพอ เกิดมีการถ่ายทอด วิชาอาชีพต่าง ๆ ทั้งในครอบครัว และโดยช่างฝีมือประเภทต่าง ๆ ผู้ใดอยากฝึกอาชีพอะไรก็ไปสมัคร เรียนโดยตรงกับช่างอาชีพนั้น ๆ แสดงว่ามีวัตถุประสงค์ แต่การฝึกแบบนี้ไม่ได้กำหนดระยะเวลา แน่นอนตายตัว ในสมัยโบราณนายช่างมิได้ถ่ายทอดวิชาให้แก่ผู้สมัครเป็นศิษย์ทันที แต่จะใช้งาน และทดสอบเสียก่อนว่าเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะดีพอที่จะไวใจให้สืบต่ออาชีพหรือไม่ คุณลักษณะดัง กล่าว ได้แก่ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต และความรักดี เป็นต้น การฝึก อาชีพแบบนี้ก็ได้สืบทอดต่อมาในสังคมมนุษย์ แต่เมื่อได้เกิดการศึกษาในโรงเรียนขึ้น ความสำคัญ ของการศึกษาแบบนี้ก็ลดลง อย่างไรก็ตามก็ได้หมายความว่า การฝึกอาชีพได้หมดไปโดยสิ้นเชิง ในปัจจุบันเมื่อได้มีการเน้นปรัชญาการศึกษาดลอดชีวิต การศึกษานอกโรงเรียนได้ขยายออกเป็น รูปแบบต่าง ๆ เป็นอันมาก มีทั้งแบบที่จัดเป็นชั้นเรียนมีหลักสูตร แต่จัดสำหรับผู้ที่ไม่มีโอกาส เรียนในระบบการศึกษาในโรงเรียน ได้แก่ การศึกษาของผู้ใหญ่สายสามัญ แบบที่สองคือ การจัด หลักสูตรระยะสั้น อาจเป็นจำนวนชั่วโมง สัปดาห์ หรือเดือน โดยมุ่งสอนประชาชนเฉพาะเรื่องตาม ความสนใจ อาจเป็นการอบรมทางด้านอาชีพ หรือด้านความรู้อื่น ๆ เช่น สุขภาพอนามัยหรือ

การสหกรณ์ เป็นต้น นอกจากนี้การศึกษานอกโรงเรียนอาจจัดโดยมีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาในรูปของการบรรยาย การสัมมนา การสาธิต นิทรรศการ รายการให้ความรู้ทางวิทยุและทางโทรทัศน์ เป็นต้น

การศึกษาในโรงเรียนเกิดขึ้นเมื่อสังคมลับซับซ้อนขึ้นทั้งในระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การศึกษาแบบธรรมดาวิสัย และการฝึกอาชีพ ไม่อาจให้การศึกษาแก่ผู้เยาว์อย่างเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ โรงเรียนจึงเกิดขึ้นตามความต้องการของสังคม มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่เยาวชนโดยตรง ถ้าย้อนไปดูในประวัติศาสตร์แล้วจะเห็นว่าโรงเรียนได้เกิดขึ้นในสมัยโบราณ แต่ก็มิได้ต่อเนื่องและมีได้มีในทุกสังคม ตัวอย่างเช่น เมื่อสองพันกว่าปีมาแล้วได้เกิดโรงเรียนของพวกพราหมณ์และโรงเรียนพุทธศาสนาในอินเดีย ต่อมาได้มีโรงเรียนแบบต่าง ๆ ขึ้นในสังคมกรีกและโรมันโบราณ โรงเรียนของพระในสังคมยุโรปสมัยกลาง โรงเรียนสามเณรในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในสังคมไทย เป็นต้น แต่โรงเรียนเหล่านี้ก็ได้ล้มเลิก ทำให้การศึกษาในโรงเรียนขาดตอนไปบางระยะ อย่างไรก็ตาม เมื่อโรงเรียนได้เกิดขึ้นอีกในสมัยใหม่คือ ในระยะที่ยุโรปได้มีการรวมตัวเป็นชาติ โรงเรียนก็ได้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะแต่ละชาติก็มีลักษณะต่าง ๆ กันทั้งในทางการเมือง วัฒนธรรม และความมุ่งหวัง ซึ่งโรงเรียนต้องทำหน้าที่อบรมเด็กให้มีลักษณะดังที่แต่ละชาติต้องการ ในสังคมอื่น ๆ ก็ได้เกิดโรงเรียนขึ้นในระยะเวลาต่าง ๆ กัน และสืบต่อมาจนปัจจุบัน เช่น โรงเรียนของญี่ปุ่นในสมัยโตกุกาวา โรงเรียนในสังคมต่าง ๆ ที่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตก โรงเรียนในสมัยบุกเบิกของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ในประเทศไทยเองก็ได้มีโรงเรียนแห่งแรกเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

โรงเรียนมีหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่ผู้เยาว์ วัฒนธรรมนี้มีอย่างทั่ว ๆ ไป และอย่างเฉพาะ วัฒนธรรมทั่ว ๆ ไป ได้แก่ ทักษะ ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจต่าง ๆ ที่ต้องการเพื่อจะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ เพื่อสนองความต้องการนี้ โรงเรียนต้องให้การศึกษาเบื้องต้นแก่เด็ก โดยสอนให้อ่านเขียนภาษา มีความสามารถในการคิดเลขเบื้องต้น ให้เข้าใจหลักจริยธรรมและหลักปรัชญาต่าง ๆ ที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ดี วัฒนธรรมโดยเฉพาะเป็นส่วนของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประชาชนที่เป็นผู้ใหญ่ วัฒนธรรมนี้ได้แก่ ทักษะและความรู้ทางอาชีพต่าง ๆ เช่น นักกฎหมายก็มีความรู้พิเศษ ซึ่งพวกเข่างประเภทต่าง ๆ ไม่รู้ เพราะการแบ่งแยกงานกันทำตามลักษณะของงาน เป็นการศึกษาที่จัดเพื่อสนองความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจ การศึกษาในระบบโรงเรียนนี้ได้รับความเอาใจใส่จากสังคมเป็นอย่างมากจนทำให้ลืมความสำคัญของการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาแบบธรรมดาวิสัยไปเกือบสิ้นเชิง ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วมนุษย์ได้ร่ำการศึกษาทั้งสองแบบนี้ตลอดมา อย่างไรก็ตามในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งสองแบบ โดยเฉพาะการศึกษานอกโรงเรียนดังกล่าวแล้วมากยิ่งขึ้น

กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงจะเห็น ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง และปรับเปลี่ยนรูปแบบเข้าสู่รูปแบบของการศึกษาในสังคมของมนุษย์ครบทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาใน

โรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาแบบธรรมดาสืบตั้งกล่าวแล้วในข้างต้น ถึงบุคคลทั้ง ๒ ท่าน ที่มีหน้าที่โดยตรงในเรื่องของการถ่ายทอดการบรรเลงจะเห็นในยุคปัจจุบัน จึงทำให้รูปแบบต่าง ๆ ของการถ่ายทอดจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและเกิดการประยุกต์ดัดแปลงให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่ทุก ๆ คนมีความแตกต่างกันออกไป จึงส่งผลให้เกิดรูปแบบวิธีการของการถ่ายทอดที่แตกต่างกันตามไปด้วย ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงขอสืบถึงหน้าที่ในการถ่ายทอด และบรรเลงจะเห็นของศิษย์ทั้งสองสายที่มีความแตกต่างกันตามแต่ละหน้าที่ โดยอยู่ได้กาลเวลาที่ใกล้เคียงกัน

ผู้สืบทอดสายครุระติ วิเศษสุรการ

อาจารย์ชิตพงษ์ ส่งเสริมวรกุล

อาจารย์ชิตพงษ์ ส่งเสริมวรกุล ปัจจุบันเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพนักธุรกิจส่วนตัว และได้จัดตั้งโรงเรียนสอนดนตรีขึ้น โดยมีความตั้งใจที่จะให้เป็นที่ระลึกแก่ครุระติ วิเศษสุรการ จึงได้ตั้งชื่อโรงเรียนว่า 'โรงเรียนระติ' โรงเรียนระติได้ก่อตั้งขึ้นจากการเป็นร้านขายเครื่องเรือนเล็ก ๆ โดยมีเครื่องเรือนไม้ เครื่องกระเบื้องและเครื่องดนตรีไทยในตัวจังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาได้เปิดสอนดนตรีไทยขึ้น และเมื่อมีลูกศิษย์ที่สนใจในทางด้านนี้ครบตามจำนวนที่จะสามารถเปิดเป็นโรงเรียนสอนดนตรีได้แล้วนั้น อาจารย์ชิตพงษ์ จึงได้จดทะเบียนเป็นโรงเรียนอย่างถูกต้องตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการเรียบร้อยแล้วในปัจจุบัน

โรงเรียนดนตรีไทยระติ เป็นโรงเรียนดนตรีแห่งแรกในจังหวัดนครสวรรค์ที่ดำเนินการสอนเฉพาะดนตรีไทย และได้รับอนุญาตอย่างถูกต้อง โดยสอนเครื่องดนตรีของไทยทุกชนิด ตั้งแต่แรกเริ่มฝึกหัดจนกระทั่งสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ทั้งนี้หลักสูตรของโรงเรียนได้รับการรับรองมาตรฐานจากกระทรวงศึกษาธิการและดำเนินการสอนอย่างถูกต้องทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูง ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าของไทย และเพื่อเป็นการสืบสานปณิธานความรักในด้านดนตรีของครุระติ วิเศษสุรการ โรงเรียนดนตรีไทย 'ระติ' จึงถือกำเนิดมาเพื่อเผยแพร่วิชาความรู้ทางดนตรีแก่เยาวชนและผู้สนใจ ให้ได้มีแหล่งที่จะแสวงหาความรู้ในด้านดนตรีไทยอย่างถูกต้องตามหลักวิชาอันสืบทอดกันมาแต่โบราณ และช่วยกันเสริมสร้างการดนตรีของไทยให้พัฒนาสืบไป ดังคำกล่าวที่ครุระติ ท่านมักจะกล่าวเสมอ ๆ ว่า 'สิ่งที่ครูรักที่สุดก็คือดนตรี' (ชิตพงษ์ ส่งเสริมวรกุล, 2540: 2)

อาจารย์ชิตพงษ์ ส่งเสริมวรกุล มิได้เป็นผู้ที่ศึกษามาทางด้านวิชาชีพดนตรีไทยโดยตรง อีกทั้งหน้าที่การงานก็ได้เกี่ยวข้องกับดนตรีไทย เพียงแต่มีจิตใจรักในงานการสอน ด้วยเห็นคุณค่าของวิชาการบรรเลงจะเห็นที่ได้รับสืบทอดมาจากครุระติ วิเศษสุรการ คือความผูกพันของศิษย์มีครู จึงเกิดความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพดนตรีไทยและอยากที่จะให้ความรู้ของครูเป็น

ที่รู้จักกันไป การเรียนการสอนดนตรีไทยในจังหวัดนครสวรรค์นั้นยังมีผู้นิยมและสนใจแพร่หลาย อยู่มาก มีการรวมกลุ่มทั้งนักดนตรีไทยรุ่นเก่า-รุ่นใหม่ รวมทั้งเด็กหัดใหม่ก็ยังมีอยู่ แต่บางครั้ง ผู้วิจัยได้สังเกตว่า การถ่ายทอดดนตรีไทย โดยเฉพาะวิชาจะเข้ยังมีการถ่ายทอดกันอย่างผิดวิธี คือ เมื่อครูคนไหนเล่นเครื่องอะไรได้ก็จะต้องสอนเครื่องดนตรีอื่นๆ ให้ได้ตามทั้งที่คงเป็นไปไม่ได้เลย สำหรับครูดนตรีไทยในปัจจุบันที่จะมีความสามารถ ความชำนาญไปเสียทุก ๆ เครื่องอย่างสมัย โบราณ ดังที่ ชิดพงษ์ ส่งเสริมวารกุล (สัมภาษณ์, 8 กันยายน 2541) กล่าวถึงสภาพนักดนตรีไทย ในจังหวัดนครสวรรค์ว่า 'ต่างจังหวัดคนเล่นดนตรีไทย บางทีก็ผิดๆถูกๆ บางคนรู้แค่ๆปลาๆ ก็ กลับกลายมาเป็นครูผู้สอน บางทีก็สอนตามโรงเรียนเด็กก็ได้รับความรู้ที่ผิด ๆ โดยเฉพาะจะเข้ ดิดไม่ถูกและใช้นิ้วก็ไม่ถูก อะไรทั้งนั้นเลข พอเด็กออกมาก็ไม่เล่นได้แล้ว'

ทักษะขั้นพื้นฐานในทางปฏิบัติวิชาดนตรีไทยนั้น ถ้าขาดครูผู้ชี้แนะแต่แรกหรือ เริ่มฝึกหัดแบบไม่ถูกต้องก็จะส่งผลโดยตรงให้กับผู้เรียน การเริ่มฝึกหัดย่อมเป็นทักษะแรกของการ ฝึกและเมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้แล้วนั้นย่อมจะเป็นเรื่องยากที่จะมาเริ่มต้นปรับแก้มือกันใหม่ เพราะฉะนั้นจึงควรที่จะรู้จักเลือกครูผู้สอนให้ได้อย่างถูกต้องตามความถนัดจริง หลักสูตรการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ของอาจารย์ชิดพงษ์ ส่งเสริมวารกุล ผู้เป็นเจ้าของกิจการโรงเรียนสอนดนตรีระ ตินีได้จัดเตรียมหลักสูตรโดยอาศัยความเข้าใจในขั้นตอนของการที่อาจารย์ชิดพงษ์ได้มีโอกาสและ มีประสบการณ์โดยตรงจากครูระดี วิเศษสุการ ว่า ในการเรียนจะเข้ นั้นจะต้องเริ่มฝึกหัดจากเพลง โคน และอย่างไร รวมถึงการวัดและประเมินผลผู้เรียนภายหลังจากการได้ผ่านหลักสูตรของทาง โรงเรียนเรียบร้อยแล้ว และสำหรับหลักสูตรของโรงเรียนสอนดนตรีระดี ได้แบ่งไว้เป็นขั้นตอนเพื่อ ใช้ฝึกทักษะให้กับผู้เรียน โดยแบ่งเป็นทั้งหมด 3 ระดับชั้นด้วยกัน และภายในแต่ละระดับชั้น จะ แบ่งย่อยออกเป็นระดับละ 2 ขั้นตอน เช่น ในระดับต้นจะมี 2 ชั้น ระดับกลางมี 2 ชั้น และระดับ สูงจะมีเพียงชั้นเดียว

สำหรับบทเพลงที่อาจารย์ชิดพงษ์ได้กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นนั้นคงเลือกตาม ความยากง่ายและความเหมาะสมที่จะใช้ปูพื้นฐานให้กับผู้เรียนไปโดยตลอด และได้นำหลักสูตร จากวิทยาลัยนาฏศิลป์มาใช้ประยุกต์ให้เข้ากับหลักสูตรของโรงเรียนด้วย สาเหตุที่อาจารย์ชิดพงษ์ นำหลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์มาใช้คงเป็นเพราะว่าการเรียนการสอนของโรงเรียนระดี จะเป็น ภาพรวมของเครื่องสายไทยทั้งหมดโดยเน้นว่าบทเพลงทางจะเข้ นั้นจะใช้ทางครูระดี วิเศษสุการ เป็นต้นแบบที่สำคัญ

การเรียนการสอนของโรงเรียนดนตรีไทยระดี

กลุ่มบุคคลที่สนใจเข้ามาเรียนดนตรีส่วนใหญ่จะเป็นพวกสมัครเล่นเรียนเสริม เพื่อเป็นความรู้พิเศษ มิใช่หวังแต่จะประกอบอาชีพโดยตรง ทางโรงเรียนจึงเริ่มฝึกหัดตั้งแต่แรก เริ่ม โดยการสอนให้รู้จักวิธีการเบื้องต้นที่ถูกต้องโดยเฉพาะจะเข้ก็คือการนั่ง การพันไม้ดิด การดิด

สายเปล่า เมื่อทำได้แล้วก็เริ่มต่อเพลงพื้นฐาน เช่น เพลงแป๊ะสามชั้น จะเข้หางยาวสามชั้น จากนั้นก็ไปฝึกเพลงสองชั้นง่าย ๆ เพลงเถาสั้น ๆ เพลงโหมโรง กำหนดสองเพลง และจบท้ายด้วย เพลงลา เช่น เพลงพระอาทิตย์ชิงดวง เพลงสาวดวงเดือน เป็นต้น ผู้ที่สมัครเรียนโดยลงทะเบียน แล้วนั้น ทางโรงเรียนก็จะแจกคู่มือง่าย ๆ โดยมีเพลงสองชั้นที่เป็นทางจะเข้ของครูระดี ประมาณ 2-3 เพลงให้ โดยใช้ระบบการบันทึกโน้ต แบ่งเป็น 3 บรรทัด แยกสายทั้งสามของจะเข้ ส่วน เครื่องมืออื่น ๆ ก็แบ่งแยกกันไปเหมือนกับว่าทางโรงเรียนได้แจกตำราให้ผู้เรียนได้ศึกษาก่อนเล็กน้อย

สำหรับเรื่องการบันทึกโน้ตเพลงนั้น อาจารย์ชิตพงษ์ ได้เป็นผู้กำหนดและวางรูปแบบไว้ใช้กับโรงเรียนโดยใช้สมุดโน้ตที่แบ่งละเอียดลงไปว่าจะต้องใช้สายไหน สำหรับบทเพลง กลอนเพลงนั้น จึงได้ใช้โน้ตแบบ 3 บรรทัด แยกตามสายเอก สายกลาง และสายลาต ภายในห้อง ก็จะมีเส้นประบาง ๆ แยกแต่ละตัวโน้ต ส่วนตรงโน้ตที่มีเทคนิคพิเศษต่าง ๆ ก็จะมีเครื่องหมาย กำกับบอกตรงตัวโน้ตนั้น ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและง่ายที่จะฝึกปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง ถ้าเกิดความชำนาญในการอ่านโน้ตแล้ว คึงตัวอย่างโน้ตเพลง สาวจ้อย

สาวจ้อย

สองชั้น

ค	ร ม ช ว	- - - -	- ม - ร	- - ม ร ค	ร ม ช ว	ม ร ค ร	- ม - ช
- - - - ม	ช ล ค ช	- - - - ม	ร ค ร ม	- -	ร	ม ร ค	
				ช ล	- - ค	ล	ช ช
							ม.
			ร ม	ม	- -	ร ม ว	ค
- - - - ล	ช ช ช ช	- ช - ล	ค ล	- - ช	ช ล	ช	ล - ช
		ช ม ร ค	ค ร ม	- - - -	- ค - ร	ม ร ค ร	- ม - ค
- - - - ล	ช ช ช ช		ช				

จบเพลง

เมื่อเทียบหลักสูตรของทางโรงเรียนกับการสอนแบบโบราณนั้น จะมีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะตัวผู้เรียน เพราะเหตุว่าผู้เรียนในปัจจุบันจะยังอยู่ในขั้นพื้นฐานกันเป็นส่วนใหญ่ เรียนเพื่อความรู้พิเศษ ไม่ได้ฝึกปรือจริงจิงอย่างสมัยก่อน ประกอบกับหลักสูตรของโรงเรียน

นี้จะทำเป็นเหมือนชุดสำเร็จรูป เมื่อเทียบกับสมัยก่อนที่เป็นวิธีอย่างโบราณ เรียงกันตัวต่อตัว เรียงกันไปเรื่อย ๆ เมื่อจะต่อเพลงอะไร ขึ้นโน้ท ก็จะให้ครูผู้ถ่ายทอดเป็นผู้ชี้ขาดว่าจะต่อได้หรือไม่ แต่สำหรับปัจจุบันเด็กที่จะมาเรียนในโรงเรียนระดับนี้ยังมีความสามารถไม่ถึงที่จะนำวิธีอย่างโบราณมาใช้ เพราะโรงเรียนเองเปิดดำเนินการมาเมื่อปี พ.ศ.2540 และผู้เรียนเป็นเด็กหัดใหม่ทั้งสิ้น แต่ในอนาคตยังคงคิดว่าน่าจะนำวิธีการเรียนการสอนอย่างโบราณมาใช้กับผู้เรียนโดยตลอด

วิธีการสอนแบบโบราณที่ทรงคุณค่าแห่งภูมิปัญญานั้น อาจารย์ชิตพงษ์ได้รับการถ่ายทอดจากครูระติโดยตรง เช่น เมื่อสอนเพลงฯหนึ่งและถึงกลอนใดที่จะสามารถปรับเปลี่ยนลูกหรือท่าเทคนิคอื่นเพิ่มได้ ครูระติจะบอกและทำให้ดูเดี่ยวนั้น ในขณะที่สอนจึงทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในความเป็นดนตรีไทยมากขึ้น และเกิดความแตกฉานได้ในระดับหนึ่ง แต่ในปัจจุบันผู้เรียนจะเรียนเพียงแต่ผิว ๆ จะหาคนลงเรียนจริงจังนั้นคงจะมีน้อย และเป็นราย ๆ ไป แต่สิ่งสำคัญที่ครูจะปลูกฝังให้กับผู้เรียนนั้นคือความถูกต้องในหลักวิธีการบรรเลงเสียมากกว่า ดังที่ อาจารย์ชิตพงษ์ ส่งเสริมวาทกุล (สัมภาษณ์, 6 กันยายน 2541) กล่าวว่า "... ผู้เรียนควรวิธีเล่นอย่างถูกต้องทุก ๆ อย่าง และรู้โดยละเอียด เพราะที่นครสวรรค์นั้นยังมีทั้งผู้เล่นและผู้สอนบางท่านที่ดูแล้วผิดหลักวิธีการบรรเลงจะเชื่อยุ่พอสมควร การเล่นอย่างผิดวิธีทั้งไม่คิดและนี้ว่าจะลำบากถ้าผู้เรียนได้รับรู้ในสิ่งที่ผิด ๆ ไปก่อนหน้านั้นแล้ว..."

ในกรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าถ้าเป็นเช่นนี้จะแก้ไขเด็กค่อนข้างลำบากจริง ๆ เช่น การคิดไม้ดีดสลับเข้า-ออกผิด เวลาต้องคิดเข้าดีดออกหรือว่าคิดไม้ดีดเข้าออกนั้น มีน้ำหนักไม่เท่ากัน การรวบไม้ดีดเมื่อหมดจังหวะกลายเป็นไม้ออก เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถ้ามีใช้คนจะเข้าใจจริง ๆ แล้วคงจะสอนกันได้ไม่ถูกต้องนัก และเมื่อผู้เรียนรับสิ่งผิด ๆ มาโดยตลอด ก็คงจะหาทางแก้ไขได้อย่างลำบาก ถึงแม้จะจับผู้เรียนมาหัดพื้นฐานใหม่ก็จะยังแก้ไขไม่ได้ตั้งใจ

จากสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนสอนดนตรีระติดังกล่าวนี้ คงยังไม่มีผู้เรียนที่เรียนอยู่ในชั้นสูงเลย เพราะเหตุว่าโรงเรียนเปิดสอนเมื่อปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา แต่แนวคิดของอาจารย์ชิตพงษ์นั้นได้วางแนวไว้ว่า ถ้าเมื่อมีผู้เรียนที่สามารถปฏิบัติได้ถึงชั้นสูงแล้วนั้นก็คงจะต้องหันกลับมาใช้วิธีการสอนแบบโบราณ คือใช้แบบตัวต่อตัว และไม่ให้อัดโน้ตเพลงเป็นสำคัญ เพราะคงจะไม่ดีถ้าเมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ถึงชั้นนี้แล้วจะต้องใช้โน้ตมากางคูดุขณะบรรเลง เพราะวิธีการอย่างโบราณเราใช้ระบบความจำจึงจะเป็นธรรมชาติมากกว่าการเล่นไปดูโน้ตไป ความไพเราะคงจะขาดหายไปบ้างในบางส่วน แม้แถบยุโรปเองนักดนตรีก็ยังพยายามหันมาเล่นดนตรีกันแบบความจำมากขึ้นกว่าการดูโน้ตอย่างแต่ก่อน และถ้าทางโรงเรียนมีความเป็นปึกแผ่นมากกว่านี้แล้วคงจะต้องเผยแพร่ออกไปโดยการจัดแสดงดนตรีตามโรงเรียน หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่จะสามารถทำได้หรือตามงานสำคัญ ๆ ต่าง ๆ สำหรับในจังหวัดนครสวรรค์จะมีเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดขึ้นตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น งานปีใหม่ งานสงกรานต์ ก็จะจัดให้เด็ก ๆ ได้มีโอกาสแสดงความสามารถกันอยู่บ่อย ๆ ทางโรงเรียนจึงน่าจะจะได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วย

ในสมัยโบราณผู้เรียนจะต้องสืบเสาะและค้นหาครุคนตรีที่เป็นเลิศหรือมีฝีมือดีเป็นที่รู้จักและยอมรับนับถือของคนทั่วไป นอกจากมีความชำนาญการแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติและครองตัวอยู่ในคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพด้วย ซึ่งเป็นเรื่องยากลำบากมาก และกว่าที่จะทราบว่าครุผู้้นั้นพำนักอยู่ ณ แห่งหนตำบลใดก็ต้องใช้ความอดทนติดตามตามข่าวจากบุคคลอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา เมื่อทราบว่าครุผู้้นั้นอยู่ไกล ต้องเดินทางลำบากมาก ก็ยังสู้สุดส่าห์ข้ามน้ำข้ามทะเล บุกป่าฝ่าดงเข้าไปหาจนได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็ด้วยความรักและตั้งใจจริงที่บุคคลนั้นมอบให้แก่การศึกษาหาความรู้เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับในปัจจุบันสำหรับในเรื่องการเสาะแสวงหาครุที่เป็นเรื่องยาก กลับกลายเป็นเรื่องง่ายและสะดวกขึ้น เนื่องจากได้มีการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารของศิลปินและเอตทัคคะทางการบรรเลงเครื่องดนตรีต่างๆ ในลักษณะของหนังสือ ตำราเรียนหรือเอกสารทางวิชาการ การจัดแสดงดนตรีเพื่อประชาชน สื่อภาพยนตร์ โทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ประกอบกับความเจริญในด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสารและโทรคมนาคมทำให้ผู้เรียนมีความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ของครุได้อย่างรวดเร็วและประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางไปสืบเสาะแสวงหาด้วยตัวเอง (สุขสันต์ พ่วงกลัด, 2539: 189)

ในปัจจุบันผู้ที่อยากเรียนดนตรีไทยนั้น โดยเฉพาะเด็กนักเรียนทั่ว ๆ ไปมักจะเข้ามาสมัครเรียนกันตามโรงเรียนสอนดนตรีที่มีอยู่โดยทั่วไป มากกว่าจะไปเจาะจงเรียนดนตรีกันตามบ้านครุผู้สอน เพราะเหตุของความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้เอง จึงทำให้วิชาดนตรีไทยนั้นขาดความถูกต้องและขาดมาตรฐาน โดยเฉพาะถ้าเจ้าของโรงเรียนนั้น ๆ เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ทางด้านดนตรีไทยอย่างถูกต้อง แท้จริง การขาดหลักเกณฑ์ในการสอนจะส่งผลที่ไม่ดีแก่ตัวผู้เรียน ตรงนี้เองจะเป็นเหมือนดาบสองคมที่ช่วยทั้งส่งเสริมและทำลายดนตรีไทยได้เท่า ๆ กัน แม้หลักเกณฑ์กฎระเบียบของการก่อตั้งโรงเรียนจะได้ถูกกำหนดและวางมาตรฐานของวิชาไว้ แต่เมื่อได้นำมาปฏิบัติกันจริง ๆ จะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะเจ้าหน้าที่ในการทำหลักสูตรของทางกระทรวงศึกษาธิการเองก็ได้เป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านดนตรีไทยเลยแม้แต่น้อย คงจะใช้เพียงความรู้ทางวิชาการมาจับความรู้ทางด้านดนตรีไทยเท่าที่ความคิดเห็นส่วนตัวมีอยู่ในขณะนั้น เช่น การจัดหลักสูตรจริง ๆ นั้นทางเจ้าหน้าที่ประสงค์ให้มีเพียงชั้นเดียวจบ แต่ในทางปฏิบัติจริงทางโรงเรียนจะต้องนำมาแบ่งซอยออกเป็นชั้น ๆ ไปตามความสามารถของผู้เรียน โดยจับบทเพลงในแต่ละเพลงเป็นตัวชี้วัดว่านักเรียนคนไหนอยู่ชั้นอะไรแล้วในขณะนั้น เพราะฉะนั้นโรงเรียนสอนดนตรีระติจึงเน้นความถูกต้องของวิชาปฏิบัติดนตรีเป็นประการสำคัญ เพื่อที่จะช่วยให้คนโดยทั่วไปได้รู้ ได้เห็นว่าสิ่งที่ถูกต้องเป็นอย่างไร โดยเฉพาะในวิชาการบรรเลงจะเซ็ เป็นที่น่าเสียดายที่โรงเรียนระติไม่ได้ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพราะจะทำให้เป็นที่รู้จักของนักดนตรีโดยทั่วไป แต่ถึงไม่ได้เป็นเช่นนั้น อาจารย์ชิตพงษ์ก็พยายามเผยแพร่ในเรื่องของความเป็นครุระติให้ลูกศิษย์ได้รับรู้และมองเห็นคุณค่า โดยผ่านทางสื่อของการเรียนการสอนที่อาจารย์ชิตพงษ์ได้จัดพิมพ์หนังสือ และภายในเล่มมีประวัติของครุระติ วิเศษสุรการ พอสั่งเซป พร้อมรูปถ่ายของครุไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและ

รู้จักครูว่ามีความสำคัญเพียงใด

การถ่ายทอดการบรรเลงจะอยู่ที่อาจารย์ชิตพงษ์ ส่งเสริมวรกุล ได้นำมาเผยแพร่ในรูปของการศึกษานอกระบบ (Nonformal Education) นั้น นับว่าเป็นอีกหนทางหนึ่งที่วิชาการบรรเลงจะเข้าถึงครูระดับ วิเศษสุรการ ได้เดินทางสู่คนในยุคปัจจุบันได้อย่างทันยุคสมัยในขณะนี้ ซึ่งความผันแปรดังกล่าวยังคงจะต้องอาศัยระยะเวลาในการพุ่มพักตัวให้มีความมั่นคงและเป็นปึกแผ่นขึ้นมากกว่านี้ แต่สิ่งหนึ่งที่พร้อมและรอคอยบุคคลอยู่แล้วนั้นก็คือองค์ความรู้ที่เป็นเสมือนระเบียบวิธีที่คอยให้คนรุ่นต่อ ๆ มานั้นได้เข้ามาสัมผัส รับรู้ได้อย่างถูกต้อง และเข้าใจได้อย่างซาบซึ้งซึ่งจะเกิดค่าที่เขาเหล่านั้นคิดที่จะสืบทอด อนุรักษ์ไว้ได้ในเวลาต่อ ๆ มา

อาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ

อาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ เป็นศิษย์ของครูระดับ วิเศษสุรการ อีกท่านหนึ่งที่มีได้เรียนหรือศึกษามาทางด้านวิชาชีพดนตรีไทยโดยตรง ปัจจุบันอาจารย์ภัทรประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และได้ใช้วิชาจะเข้เพื่อการสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างแท้จริงมาโดยตลอด ดังที่อาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ (สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม 2541) กล่าวถึงการถ่ายทอดวิชาจะเข้แก่นักศึกษาว่า

... เรื่องการสอนนี้เป็นเรื่องบังเอิญ เพราะปกติคิดว่าจะไม่สอนใครเพราะว่าคนนั้นไม่ใช่ผู้ที่จะสามารถสอนใครได้ ตอนนั้นเป็นอาจารย์พิเศษอยู่ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร และที่นั่นก็มีชมรมดนตรีไทยอยู่ เคยไปฝึกซ้อมมือเล่น ๆ ที่นั่น ต่อมาจึงมีนักศึกษามาเรียนจะเข้ด้วย และขอฝากตัวเป็นศิษย์ จึงรับเป็นศิษย์และสอนให้ แต่จะยังไม่ได้อย่างใจเท่าไรนักเพราะเหตุว่าทั้งสองคนที่มาขอเรียนจะเข้ด้วยนั้นได้ฝึกและคิดเป็นมาก่อนหน้านี้แล้ว จึงทำให้พื้นฐานที่มีปรับแก้ได้ยาก ...

การเรียนจะเข้ตามแบบอย่างของครูระดับ วิเศษสุรการ นี้จะต้องเตรียมพื้นฐานของผู้เรียนหรือผู้ที่คิดอยากจะได้จะเข้ให้ได้แบบอย่างครูเสียก่อนแต่แรก ซึ่งตามแนววิธีการสอนของอาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ จะต้องดูพื้นฐานที่สำคัญของการวางนิ้วมือเป็นอย่างแรก ซึ่งวิธีนี้ก็ป็นวิธีเดียวกันกับครูระดับ วิเศษสุรการ เพราะถ้านิ้วมือของศิษย์นั้นเล่นตามอย่างไม่ได้ก็ต้องเริ่มปรับจากตรงนี้ บางคนนิ้วจะยกหรือโหยงนิ้วมากเกินไป บางคนก็วางนิ้วแบนราบติดกับนมจะเข้ ก็จะทำให้ไม่ได้น้ำหนักในการกดสายเสียงจะดังฟังไม่ชัด ถ้าใครทำนิ้วแบบสองวิธีนี้ก็ทำให้ติดจะเข้ตามแบบของครูระดับได้ไม่ดี นอกจากนี้แล้ว ขึ้นต่อไปก็จะเริ่มดูการพันไม้ติด การจับไม้ติดต้องหักข้อลงมาคือหมายถึงการพันไม้แนวเฉียงติดกับนิ้วชี้ เมื่อจะติดจะต้องกดไม้ลงมาให้ได้ขนาดที่พอดีเพื่อให้เกิดแรงดันระหว่างนิ้วมือกับไม้ติด และเมื่อติดจริงจึงจะเกิดกำลังไม่ว่าจะติดแบบเก็บหรือแบบรวไม้ติดก็ตาม จึงจะทำให้เสียงดังฟังแล้วออกมาชัดเจนได้ยินเต็มสองหู

อาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ ไม่ได้รับศิษย์มากไปกว่าสองคนดังกล่าว แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้รู้สึกลำบากและยากในการปรับแนวทางการบรรเลงของศิษย์ทั้งสองนี้ก็คือเหตุที่ไม่ได้เรียนกันมาเสียแต่แรกเริ่ม จึงนับว่าการถ่ายทอดนั้นสำคัญมากก็อยู่ตรงที่การให้พื้นฐานกันแต่แรก เพราะถ้าผิดไปจากนี้แล้วย่อมเกิดปัญหาที่จะมานั่งปรับแก้กัน การถ่ายทอดจะเข้ของครูระตั้นนั้นอาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ ได้สอนด้วยวิธีเดียวกันกับครูระตี้ ซึ่งในบางครั้งก็จะต้องคัดเลือกบทเพลงต่าง ๆ ที่ช่วยฝึกทักษะให้กับผู้เรียนได้ในหลาย ๆ บท เช่น เพลงประเภททางเก็บแอะทางกรอ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ก็ต้องที่จะต้องคำนึงถึงการที่ศิษย์จะต้องนำไปใช้แสดงออกงานของมหาวิทยาลัยด้วย และนอกเหนือจากนี้แล้วนั้นในเรื่องของการทำเทคนิคสลับ ชีย์ต่าง ๆ นั้นก็พยายามที่จะทำให้ศิษย์คุ้น แต่สำหรับการทำเทคนิคต่าง ๆ ของครูนั้น นับว่าเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ได้ตามและเหมือนกับครูดังที่ อาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ (สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2541) กล่าวว่า

... สำหรับลูกสลับชีย์นั้น ตนเองก็ยังทำได้ไม่เหมือนครู ไม่ถูกใจ เพราะนิ้วของตัวเองไม่เหมือนครู บางทีรู้ตัวเอาเลยว่าจะอัดเทปแล้วนำมาฟัง เราใช้ไม่ได้ เล่น ๆ ไปจะไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร แต่ถ้านำเทปมาฟังจะรู้เลยว่า นี่ไม่ใช่แล้ว นี่ไม่คอยถูก ไม่เพราะ ใช่แต่ไม่เหมือนกับที่ครูทำ...

การจำนิ้ว จำอารมณ์ได้นั้นเป็นสิ่งสำคัญของครูระตี้ ท่านจะต้องให้ได้ เพลงบางเพลงไม่ได้ต่อจากครูก็ทำทางได้โดยใช้พื้นฐานจากทางของครูมาทำ โดยอาศัยความเข้าใจจากทางของครูว่าเมื่อถึงกลอนแบบนี้แล้ว คุณครูจะไปอย่างไรจึงจะฟังแล้วไพเราะและรับกันกับกลอนเดิม จึงนับว่าสิ่งต่าง ๆ นี้เป็นสิ่งที่ สำคัญมากในการเข้าสู่ทางแบบอย่างของคุณครูระตี้ แม้ต่อให้ลิ้มเพลง ลิมกลอนไปก็สามารถคิดได้ว่าเมื่อถึงตรงนี้แล้วจะต้องดีอย่างไร แทรกกลอนออกไปอย่างไรจึงจะเป็นแบบของคุณครู จากประสบการณ์ตรงที่อาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ ได้รับภายหลังจากได้นำทางของครูระตี้ วิเศษสุรการ มาเผยแพร่และร่วมบรรเลงกับนักดนตรีท่านอื่น ๆ ซึ่งสามารถใช้ทางจะเข้ของครูมาเป็นหลักให้กับการบรรเลงร่วมกับงานการสอนของอาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ นับว่ามีผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดน้อยมาก แต่อาจารย์ภัทร ได้ให้ข้อเสนอแนะว่างานการเผยแพร่ทางของครูระตี้ นั้นคงมิได้หมายถึงงานการสอนเพียงแต่อย่างเดียว การที่คนนั้นได้มีโอกาสร่วมบรรเลงกับนักดนตรีท่านอื่น ๆ หลาย ๆ ท่านก็จะยอมรับว่าทางจะเข้ของครูระตี้ นั้นสามารถใช้เป็นทางหลักของการดำเนินทางเพลงต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงนับได้ว่าเป็นงานการเผยแพร่และถ่ายทอดทางบรรเลงจะเข้ของครูระตี้ วิเศษสุรการ นั้นให้ได้เป็นที่ยอมรับจากนักดนตรีไทยด้วยกันมาจากสมัยอดีตสู่ในยุคปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม้อาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ จะมิได้ถ่ายทอดทางเพลงแก่ศิษย์มากนัก แต่กลวิธีและความเข้าใจในแนวทางการบรรเลงจะเข้ในสายตาของครูระตี้ วิเศษสุรการ นั้นอาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ ได้รับการถ่ายทอดและถือเป็นผู้สืบทอดทางเพลงคนสำคัญ แนวคิดในเรื่องการสอนของอาจารย์ภัทร เครือสุวรรณ นั้นตรงและมีส่วนคล้ายคลึงกับศิษย์ท่านอื่นที่ได้มี

โอกาสและมีศิษย์สืบทอดทางมากกว่า แม้ในทางกลับกัน ผู้ที่เป็นครูผู้ถ่ายทอดถ้าหากมิได้มีหลักวิชาที่ถูกต้องแล้ว แม้ว่าจะมีศิษย์อยู่มากแต่ก็คงจะไร้ประโยชน์ที่จะช่วยกันรักษาดนตรีไทยไว้ให้คงอยู่ต่อไปได้ อาจเป็นการทำลายศิลปะไปอีกทางหนึ่งก็เป็นได้ ถ้าผู้สอนไม่สามารถเป็นครูที่แท้จริงได้ เพราะฉะนั้นลูกศิษย์จึงเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งที่จะช่วยจรรโลงให้การถ่ายทอดนั้นมีชีวิตต่อไปได้ในอนาคต แม้ว่าลูกศิษย์เพียงไม่กี่คนแต่เสมือนผลงานที่มีคุณภาพ คงจะดีเสียกว่างานมากชิ้นที่ดูกันแต่เพียงแค่ปริมาณ

อาจารย์ศักรินทร์ สุปุญ

อาจารย์ศักรินทร์ สุปุญ เป็นหัวหน้าภาควิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา สำหรับงานการสอนและถ่ายทอดวิชาการบรรเลงจะเข้ นั้นจะถือเป็นวิชาปฏิบัติที่เรียกว่าวิชาปฏิบัติเครื่องสายไทย มีทั้งหมด 7 ทักษะ โดยตั้งชื่อวิชาวงเครื่องสายไทย 1 จนกระทั่งเครื่องสายไทย 7 สำหรับเครื่องมือจะเข้ นั้นอาจารย์ศักรินทร์ สุปุญ จะสอนตั้งแต่แรกเมื่อนักศึกษาเริ่มเข้ามาเรียน วิธีการสอนนั้นได้จัดทำหลักสูตรขึ้นมาโดยบรรจุเพลงต่าง ๆ ไว้ตามวิชาทักษะต่าง ๆ และได้คำนึงถึงการนำไปใช้ เช่น การออกไปบรรเลงนอกสถานที่ต่าง ๆ ที่จะต้องนำเด็กออกไปแสดงดนตรีไทย เพราะฉะนั้นการต่อเพลงของที่นี่จะต้องให้ได้ครบทั้งหลักสูตรวิชา และการนำเพลงออกไปใช้ภายนอกด้วย เพราะที่นี่จะมีงานแสดงโดยตลอดทั้งปี อาจารย์ศักรินทร์ จึงได้กำหนดเพลงตามจุดประสงค์ของการใช้สอยต่าง ๆ ว่าต้องมีเพลงที่นักศึกษาทุกคนต้องบรรเลงได้ (เพลงบังคับ) และเพลงที่ใช้บรรเลงร่วมกันในวงมโหรีเพื่อการใช้งาน โดยจะต้องมีการปรับวงให้เกิดความเหมาะสม

นักศึกษาที่เข้ามาเรียนดนตรีไทยที่สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา จะต้องปรับพื้นฐานใหม่ในวิชาทักษะ 1 และทักษะ 2 โดยการให้ได้มีโอกาสต่อเพลงนั้น ๆ เช่น ดับตันเพลงจิ่งสองชั้น เพลงจะเข้หางยาวสามชั้น เพลงแป๊ะสามชั้น เพลงนาถเกี้ยว หรืออาจเป็นเพลงเถาเล็ก ๆ เพื่อช่วยในการปรับพื้นฐานของเด็กให้มีความรู้ความเข้าใจในบทเพลง และการดำเนินทำนองเพลงมากขึ้นกว่าทวนเดิมการต่อเพลงพื้นมาก ๆ จะช่วยให้เด็กมีจังหวะที่สม่ำเสมอ โดยได้มีโอกาสบรรเลงเพลงที่มีจังหวะเสมอโน้ตเต็ม 4 ตัวต่อห้อง เพลงต่าง ๆ ที่ใช้ในวิชาเครื่องสายไทย 1 (ทักษะหนึ่ง) และเครื่องสายไทย 2 (ทักษะ 2) นั้นจะเริ่มจากเพลงมโหรีเก่าสองชั้น พอเด็กเห็นโครงสร้างเพลงแล้วจึงค่อยเพิ่มเป็นเพลงสามชั้นท้าว ๆ ไปตาม เช่น ทักษะแรกจะต่อดับตันเพลงจิ่งสองชั้นก่อน พอต่อจบก็จะต่อเพลงแป๊ะสามชั้น บางทีก็เพลงแป๊ะเถา ดูตามความสามารถเด็ก พอต่อเพลงแป๊ะจบ ก็จะเป็นเพลงนาถเกี้ยว เพลงจะเข้หางยาวสามชั้น จากทักษะนี้แล้วก็จะต่อเพลงพวกเพลงหน้าทับสองไม้ให้มากขึ้น และเพลงเถาต่าง ๆ

การต่อเพลงให้ลูกศิษย์นั้นอาจารย์ศักรินทร์ จะใช้วิธีเดียวกันกับครูระดี วิเศษสุรการ ที่จะต้องดูถึงความสามารถในการรับวิชาของเด็กเสียก่อนว่า เด็กนั้นมีความสามารถอยู่ในขั้นไหน

อย่างเช่น การต่อทงจะเข้ นั้น ครูระดีท่านจะบอกเลขว้ให้ต่อทงที่เป็นทงที่ใช้จริงเลข ไม่ใช่ว้ต่อทงเพลงให้ข้ย ๗ เพื่อเด็กจะด้ทำด้ แล้วค้ขยมาปรับใหม่ อันนี้ครูระดีท่านจะไม่เห็นด้วย ท่านจะกล้่าวอยู่เสมอว้จะให้ต่อทงที่ใช้จริงให้เด็กไปเลย เมื่อเด็กทำด้ก็จะฉือว้เด็กด้ผ่านชั้นตอนการฝึกมีมือไปด้อีกชั้นหนึ่งและช่วยเสริมให้มือคล้่องขึ้น เมื่อใช้กลอนเพลงที่ใช้จริง ๗ เพราะฉนั้นการต่อทงจะเข้ที่อาจารย์ศักกรินทร์ ด้ด้ยทอดให้นักศึกษาที่นั่นจะใช้วิธีและใช้กลอนเพลงของครูระดี มาโดยตลอด ดังที่ ศักกรินทร์ สุปุญ (สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2541) กล้่าวว้

... วิธีวิธีการต่าง ๆ ของครู (ระดี วิเศษสุรการ - ผู้วิจัย) มาโดยตลอดไม่เคยแปลงทงครูเลย เพราะว้าทราบด้ว้ว่ากลอนเพลงของครูนั้นเป็นระบบมากกว่าที่จะเป็นกลอนโดด โดยที่ครูจะพูดถึงครูข้จ้ง มาตลอดว้าทงจะเข้ต้องไล่ไปแบบระนาดเอก เพราะฉนั้นเมื่อจะคิดทงเพลงใหม่ ๆ ที่ไม่ได้ต่อกับครูก็จะนึกถึงค ๗

ระบบทงกลอนเพลงของครูนั้นฉือว้มีความสัมพันธ์กันมากระหว้างการใช้นิ้วและการใช้ไม้ดีด เพราะกลอนเพลงจะเอือ้กับการใช้นิ้ว ใช้ไม้ดีดด้สะดวกขึ้น เช่นกลอนเพลงที่ข้ยขึ้นไป ไม่กระโดด เสียงทงของครูระดีจะไล่เสียงแบบต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์ระหว้างวรรคของกลอน เพลงกันหมด ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีของผู้ที่ใช้ทงเพลงของครูว้าเมื่อด้งด้นด้ยกลอนนี้แล้วกลอนเพลงอีกวรรคหนึ่งที่จะตามมาน้่าจะเป็นอย้างไร หรือถ้าไม่เป็นอย้างนี้จะใช้ลูกโหนดนตรงนี้ได้ ผู้วิจัยมีความคิดว้าการปลุกฝึกและปรับทงเพลงที่อาจารย์ศักกรินทร์ ด้ปรับให้กับนักศึกษาฝึกหัดนั้น จะช่วยให้ผู้ด้เรียนทงจะเข้ของครูมีความเข้าใจในบทเพลง และกลอนเพลงเฉพาะทงจะเข้ของครูระดี วิเศษสุรการ มากขึ้น โดยเริ่มฝึกให้ด้บรรเลงจากเพลงพื้น ๆ เสียก่อน และเมื่อทำด้แล้วเพลงที่ยากและมีโครงสร้างซับซ้อนใหญ่ขึ้น ก็จะเป็นเรื่องง่ายแก่ักศึกษาที่จะฝึกหัดฝีมือและสร้างคว้าเข้าใจด้ในชั้นสูงต่อ ๆ ไป

สำหรับทงจะเข้ของครูระดี วิเศษสุรการ นั้น เป็นที่ทราบกันด้ว้ว้คล้ายและใกล้เคียงกันกับทงของระนาดเอกมาก ด้วยค้ากล้่าวของนักระนาดโดยทั่วไปว้าการตีระนาดเอกนั้นจะต้องตีให้ทั่วทั้งฝืน ค้ต้องใช้เสียงตีให้ด้ข้ยงเสียงที่กว้าง ๆ เหมือนกันกับทงจะเข้ของครูเหมือนกัน ที่จะต้องใช้เสียงให้ด้ทั่วตลอด เมื่อบรรเลงขึ้นสูงก็จะต้องไล่เสียงขึ้นไปให้สูงถึงที่สุด และเมื่อลงต่ำก็ต้องหลบเสียงให้ด้ ไม่ดีดกระโดดข้ยงเสียงไปมา เพราะฉนั้นจะเข้นี้มีข้ยงเสียง (Range) อยู่ค้่อนข้ยงกว้าง เพราะเหตุนี้เองจึงทำให้ผู้ที่ดีดจะเข้ทงของครูระดีแล้วจะต้องเป็นผู้มีความคล้่องของการใช้นิ้วและไม้ดีดที่สัมพันธ์กันอย้างมาก หรือทงดนตรีจะเรียกกันว้าจะต้องดีดด้ค้่อนข้ยงไหวจึงจะเหมาะแก่กับทงเพลงของครูโดยเฉพาะเพลงเดี่ยว

เมือักศึกษาด้ปรับมือจนมีความคล้่อง ความชำนาญด้ในระดับหนึ่งแล้ว เมือมาถึงวิชาเครื่องสายไทย 7 (ทักษะ 7) ก็จะต้องไว้ให้นักศึกษาด้มีโอกาสเลือกตามเพลงที่อยากจะได้ ส่วนเพลงเดี่ยวจะแยกออกไปด้งหาก ไม่ได้รวมกับวิชาเครื่องสายไทย ส่วนการต่อเพลงเดี่ยวนั้น จะเริ่มด้งตั้งแต่เมือักศึกษาเริ่มเรียนวิชาเครื่องสายไทย 6 แล้ว และสำหรับหลักสูตรเครื่องสายไทย

ตั้งแต่หนึ่งถึงเจ็ดนั้น รวมทั้งทักษะเดี่ยวต่าง ๆ อาจารย์ศักกรินทร์ สุปุญ เป็นผู้ที่ได้จัดทำหลักสูตรขึ้นเองทั้งสิ้น

การเรียนการสอนที่สถาบันราชภัฏแห่งนี้นั้น นักศึกษาจำเป็นที่จะต้องนำวิชาความรู้ทางด้านดนตรีไทยออกไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และนำไปประกอบอาชีพส่วนตัวได้ ในอนาคตจึงจำเป็นที่จะต้องทำให้เด็ก ๆ เหล่านี้มีความรู้ที่ค่อนข้างลึกและกว้าง อาจารย์ศักกรินทร์ จึงมีความคิดว่าน่าที่จะให้กลุ่มนักศึกษาทางด้านเครื่องสายนั้นมีความรู้ทั้งทางด้านปี่พาทย์ควบคู่กันไป บทเพลงที่ได้นำมาปรับประยุกต์ใช้ได้จากของพวกปี่พาทย์ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการสอดแทรกเข้าสู่หลักสูตรวิชาเครื่องสายไทยในทักษะต่าง ๆ สำหรับทางจะเข้ก็น่าจะได้ใช้ทางของครุระติ วิเศษสุรการเป็นหลักอยู่แล้ว เช่น เพลงฉิ่งมู่งนั้นจะต้องปรับเสียใหม่จากทางเดี่ยว มู่งของครู (ระติ วิเศษสุรการ-ผู้วิจัย) แต่การดำเนินทำนองการใช้กลอนเพลงก็จะยังยึดทางเพลงของครูเป็นหลักสำคัญอยู่ จึงจะให้นักศึกษาได้มือได้คสองชั้น เพราะเพลงฉิ่งมู่งนั้นถือเป็นเพลงไม่มีของพวกปี่พาทย์อยู่แล้ว นอกจากนั้นยังมีเพลงฉิ่งดังที่ครูเคยเดี่ยวไว้ และบอกว่าใช้อย่างไร จะเข้จะมีหน้าที่ตรงไหน เช่น เล่นดับลาวเจริญศรี ออกเดี่ยวจะเข้เพลงลาวแพน เล่นดับอะบุยาขัน (นิทรา-ชาคริต) ออกเดี่ยวจะเข้ฉิ่ง เล่นดับจูล่ง ออกเดี่ยวจะเข้ฉิมใหญ่ เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจารย์ศักกรินทร์ ได้รับการอบรมสั่งสอนโดยตรงจากครุระติมาทั้งสิ้น และด้วยความที่อาจารย์ศักกรินทร์นั้นเป็นนักจะเข้ที่มีความชำนาญเฉพาะทางจึงทำให้รู้สึกว่ในบางครั้งจะทำทางเครื่องสายอื่น ๆ ได้ไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ และเกรงว่าเมื่อผู้ชำนาญทางเครื่องมืออื่นมาฟังจะเป็นการที่ไม่เหมาะสม แต่ต่อมาได้ยึดคำพูดของครูที่มีอยู่ว่า 'จะทำทางอะไรก็ตาม ควรยึดทางของตนเป็นหลัก จะแสดงว่าตนนั้นมีความคิด จะไม่มีคำว่าผิดเพราะหลักฐานนั้นถูกต้อง' จึงได้ใช้ทางจะเข้ของครูเป็นหลักที่จะแปลทางอื่นให้เข้าหาจะเข้เพราะทางจะเข้ของครูนั้น ๆ เป็นทำนองหลักอยู่แล้ว เพราะ ฉะนั้นทางเครื่องสายไทยของสถาบันราชภัฏสวนสุนันทานี้จึงได้ใช้ทางจะเข้ของครูมาเป็นหลัก และพัฒนาเครื่องมืออื่น ๆ เข้าหา เช่น ซออู้ และขลุ่ย และเมื่อทำแล้วก็พบว่าทางจะไม่ขัดกันเลย และกลอนเพลงก็จะสัมพันธ์กัน

อาจารย์ศักกรินทร์ สุปุญ ยังมีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้แก่ลูกศิษย์หลาย ๆ รูปแบบต่างกัน โดยเริ่มสอนจะเข้แก่กลุ่มผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษ และมาขอฝากตัวเป็นศิษย์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และต่อมาภายหลังอาจารย์ศักกรินทร์เองก็ได้ทำหน้าที่สอนจะเข้แก่นักนิสิต นักศึกษาที่เรียนทางด้านดนตรีไทย โดยเฉพาะหน้าที่อาจารย์พิเศษ เช่น คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาลัยแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ชมรมดนตรีไทย องค์การสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยหน้าที่งานสอนที่หลากหลายนั้นจึงทำให้งานการสอนจะเข้ได้เผยแพร่เข้าสู่ระบบการศึกษาที่มีความแตกต่างกันออกไปตามความต้องการ และการนำไปใช้ของผู้รับการถ่ายทอด ผลงานชิ้นสำคัญอันหนึ่งที่อาจารย์ศักกรินทร์ สุปุญ ได้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดทางเพลงแก่ผู้สนใจทางจะเข้ของครุระติ วิเศษสุรการ นั่นก็คือการถ่ายทอดทางเพลงเดี่ยวลาวแพนแก่อาจารย์ดุขฎิ สว่างวิบูลย์พงศ์ นักจะเข้มือทองค่า ประจำปี พ.ศ.2529 ใช้

ประกวดในงานดังกล่าว ซึ่งทางเดี่ยวเพลงลาวแพนนี้ถือว่าเป็นทางเฉพาะของครูระติ ที่ครูชุ่ม
มลาวาทิน ได้ถ่ายทอดบทเพลงไว้ให้

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจในประเด็นที่จะนำเสนอดังกล่าวแล้วในข้างต้นว่า
อาจารย์ศักดิ์กรินทร์ สุปุญ นั้นมีหน้าที่สอนจะเข้ตามสถาบันการศึกษาอยู่มาก จึงต้องปรับวิธีการสอน
และเตรียมบุคคลผู้จดหมายต่าง ๆ กัน ดังที่นักศึกษาแพทย์จากโรงพยาบาลพะมงกุฎเกล้า ย่อมจะ
มีความแตกต่างไปจากนิสิตของภาควิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่
สิ่งหนึ่งที่อาจารย์ศักดิ์กรินทร์ คิดว่าในความเป็นครูระติ วิเศษสุรการ นั้นมีอิทธิพลมากในเรื่องของ
การถ่ายทอดจะเข้ ดังที่ ศักดิ์กรินทร์ สุปุญ (สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2541) กล่าวว่า

... เมื่อครั้งที่สอนอยู่ที่แพทยศาสตร์พระมงกุฎ จะมีเด็กหัดใหม่คนหนึ่งเป็นนักศึกษา
แพทย์ จึงต่อจะเข้ให้ใหม่ทันทีเดี๋ยวนั้น พอติดทางของครู (ระติ วิเศษสุรการ - ผู้วิจัย)
ต่อเพลงให้นักศึกษาผู้นั้นจะทำได้หมดในทางเพลงของครู จึงแปลกใจว่าทำไมบอก
ทางให้ก็ทำได้หมดในเวลาอันรวดเร็ว ครั้งนั้นต่อแขกบรเทศสองชั้น และชั้นเดี่ยว ก็ทำ
ได้ กรอไม่ติด นิ้วที่กดสายจึงถามว่า เคยเรียนดนตรีมาก่อนไหม จึงทราบว่าได้เคยเรียน
ดนตรีมาแต่ชั้นประถมที่โรงเรียนพันธุวัฒนา (แต่หยุดไปในช่วงมัธยม) ที่นั่นครู (ระติ
วิเศษสุรการ - ผู้วิจัย) เคยไปสอนเด็ก ๆ ไว้จึงมีชื่อที่นักศึกษาคนนั้นได้เคยเรียนกับครู
และรู้สึกวาทานั้นใกล้เคียงกัน แต่จริง ๆ แล้วก็ลืมไปหมดแล้ว พอได้รื้อฟื้นก็จะกลายเป็น
ของง่าย ...

ดังคำกล่าวของโบราณที่ว่า 'เชื่อไม่ทิ้งแถว' นั้น คงจะเป็นจริง เพราะเหตุที่นัก
ศึกษาแพทย์ได้เคยได้รับการถ่ายทอดจากครูระติในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นหลักเกณฑ์ จึงทำให้เมื่อมารื้อ
ฟื้นทางใหม่ในภายหลังนั้นเป็นเรื่องง่ายและปฏิบัติได้จริงตามทางของครู ถึงแม้ว่าจะผ่านเวลามา
นานแล้วก็ตาม อิทธิพลของการถ่ายทอดจึงเสมือนดวงตราที่ใช้ประทับลงไปบนแผ่นกระดาษ แม้
ว่าเวลาจะผ่านล่วงเลยมานานพอที่จะทำให้ผู้รับการถ่ายทอด 'ลืมเลือน' ไปก็ย่อมจะเรียกกลับคืน
ได้ ถ้ามีผู้ช่วยรื้อฟื้นขึ้นมา

งานการสอนจะเข้ของอาจารย์ศักดิ์กรินทร์ สุปุญ นั้นมีความแตกต่างกันโดยสภาพของ
สถาบันการศึกษา จึงจำเป็นที่จะต้องปรับเทคนิควิธีการให้สอดคล้องกับผู้เรียน โดยมีความแตก
ต่างกันอยู่ทุก ๆ ที่ หรือกล่าวได้ว่าไม่มีความเหมือนกันเลย แต่สิ่งหนึ่งที่ทั้งสามสถาบันจะได้ไปคือ
ความเป็นทางของครูระติ วิเศษสุรการ ผนวกกับการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพในปัจจุบัน ดังที่
ศักดิ์กรินทร์ สุปุญ (สัมภาษณ์, 9 กันยายน 2541) กล่าวไว้ว่า

... เมื่อสอนที่คณะครุศาสตร์ จะเป็นวิชาเอก เป็น skill เฉพาะเลย สอนที่แพทย์จะ
เป็นชมรม เป็นความชอบ เด็กเรียนหมอจึงใช้ชมรมสำหรับ relax สอนที่สวนสุนันทา
ก็สอนเป็นวิชาเอก เป็นครูเหมือนกับที่คณะครุศาสตร์ แต่พื้นฐานของเด็กต่างกันอยู่
เยอะมาก จึงสอนทั้งสามที่ไม่เหมือนกันเลย จะเป็นคนละเรื่องกัน ...

การสอนที่คณะครุศาสตร์ของอาจารย์ศักกรินทร์นั้นจะสอนเข้มกว่าที่อื่น ๆ โดยสอนแต่เครื่องเฉพาะคือสอนจะเข้ จึงจะเข้มงวดได้เหมือนกับครูระติ วิเศษสุรการ ทุกอย่าง จะตั้งเพลงไว้ตามเกณฑ์คือ (1) เกณฑ์ของตัวเองที่ประมาณไว้ (2) เกณฑ์ของคณะครุศาสตร์เอง (3) เกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัย (4) เกณฑ์ตามคณะศิลปกรรมศาสตร์ (ใช้เป็นวิชาเสริมที่เด็กควรเรียนไว้)

อาจารย์ศักกรินทร์ สุปุญ (สัมภาษณ์, 3 สิงหาคม 2541) กล่าวว่า ‘... ความสำคัญของคณะครุศาสตร์นั้นถือว่าครูระติเองเคยมาสอนและถ่ายทอดวิชาไว้อย่างจริงจัง เพราะท่านเป็นครูที่ถ้าเมื่อให้ใครก็จะให้วิชานั้นอย่างเต็มที่ ประกอบกับที่คณะครุศาสตร์เองต่อไปนิสิตนั้นต้องเป็นครู ความถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลสะท้อนกลับคณะและสูตัวครูผู้สอนเอง ...’

บทบาทและภาระหน้าที่ของอาจารย์ศักกรินทร์ สุปุญ นั้นถือได้ว่ามีผลโดยตรงต่อการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ และได้เข้าสู่ระบบของการศึกษาอย่างแท้จริง สิ่งที่ต้องและเหมาะสมนั้นกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดควรคำนึงถึงมากกว่าสิ่งอื่นใด การสอนคนให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้านเป็นเรื่องยากและต้องใช้ระยะเวลาในการชี้แนะแนวทาง นิสิตนักศึกษาควรจะมีพร้อมทั้งทางด้านจิตใจ แนวความคิด และทักษะ เมื่อสำเร็จการศึกษาทางด้านดนตรี อย่างน้อยการรู้จักที่จะนำวิชาความรู้ไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม หรือเรียกว่าใช้ความรู้เป็นจึงจะถือว่าสัมฤทธิ์ผล เพราะงานทางด้านดนตรีไทยนั้นเป็นเสมือนความรู้ที่มีอยู่ไม่รุ่งจบ เพียงแต่การศึกษาหาความรู้ภายในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษานั้นคงจะยังไม่เพียงพอ

ผู้สืบทอดสายครูทองดี สุจริตกุล

อาจารย์พรณิกา ประสิทธิ์เสาวภาคย์

อาจารย์พรณิกา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้โดยตรงในวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร สำหรับระดับชั้นต่าง ๆ นั้นอาจารย์พรณิกาได้สอนมาตั้งแต่ในระดับต้นจนกระทั่งถึงระดับปริญญาตรี สำหรับเรื่องของหลักสูตรของที่วิทยาลัยนาฏศิลป์นี้ในบางครั้งผู้สอนจะต้องรู้จักประยุกต์ให้เหมาะสมกับความเป็นจริงบ้างในเรื่องของการถ่ายทอดบทเพลงให้กับเด็ก ดังที่ พรณิกา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ (สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2541) กล่าวว่า ‘... แต่ก่อนในระดับชั้นสูง (ระดับปริญญาตรี - ผู้วิจัย) จะมีพวกเพลงหน้าพาทย์ แต่สำหรับพวกเครื่องสายนั้นจะไม่ค่อยได้ใช้ จึงจำเป็นต้องหาเพลงอื่น ๆ ที่เหมาะสมกว่าเพลงหน้าพาทย์ทดแทนต่อให้กับเด็กไปเป็นการเสริมให้กับเด็ก’

การเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์จะเน้นให้ครูผู้ถ่ายทอดวิชาทางดนตรีที่มีความถนัดทางอะไรก็ให้สอนทางนั้น เช่น ครูชอจะต้องสอนชอ ครูจะเข้ก็สอนจะเข้ แต่บางครั้งถ้า

ครูท่านใดเก่งและชำนาญในหลาย ๆ ด้านก็จะจัดให้มีการชี้แนะให้คำแนะนำแก่เด็กได้ด้วย แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น ส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้สอนได้สอนในสิ่งที่ตนเองถนัด ไม่เว้นแม้แต่ในเรื่องครูสอนละคร ครูตัวพระก็จะสอนเรื่องตัวพระ ครูตัวนางก็สอนในเรื่องของตัวนางไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสอนดนตรีนั้นถือเป็นทักษะเฉพาะที่คนแต่ละคนย่อมที่จะมีความถนัดที่แตกต่างกันออกไป นับเป็นสิ่งที่ดีเป็นอย่างมากที่หลักสูตรของวิทยาลัยนาฏศิลป์ได้เน้นในเรื่องของความถนัดเฉพาะทาง เพราะถ้าไม่เป็นเช่นนั้นจะทำให้เกิดความผิดแผกออกไปในเรื่องของการถ่ายทอดและจะทำให้ผลเสียนั้นย่อมตกอยู่กับผู้เรียน ถ้าครูมิได้มีความชำนาญจริงในเรื่องดนตรีนั้น อาจารย์พรณิภา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ เป็นผู้ชำนาญทางด้านการบรรเลงและถ่ายทอดในเรื่องของจะเข้ เพราะท่านเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูทองดี สุจริตกุล โดยตรง สมัยที่ท่านได้เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์แห่งนี้ และท่านเองก็เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาการบรรเลงจะเข้จากครูละเมียด จิตตะเสวี (นางสนิท บรรเลงการ) ด้วยเพราะท่านเองก็เป็นญาติกันกับครูละเมียด จิตตะเสวี นับว่าอาจารย์พรณิภา เป็นนักจะเข้อีกท่านหนึ่งที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางที่จะสามารถถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้อย่างถูกต้อง และสมกับองค์ความรู้ที่ท่านได้รับและเป็นผู้สืบทอดต่อมา

งานการสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ท่านจะยังยึดถือตามแบบอย่างที่มีมาแต่ก่อน และยังยึดคำสั่งสอนของครูที่ได้บอกกล่าวไว้ว่าถ้าจะหัดจะเข้กับใคร จะสอนใครต้องทำกันอย่างไรจึงถูกต้องและได้ชื่อว่าผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ถูกต้อง ดังที่ พรณิภา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ (สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2541) กล่าวถึงลูกศิษย์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาจะเข้ ไว้ว่า

... ลูกศิษย์ที่นี้นั้นมีหลายคนที่คุณแล้วว่ามีแววส่อให้เห็นแต่เด็กว่าเป็นนักจะเข้ที่ดีได้ มีไหวพริบดี เป็นนักเรียนศิลปะได้ เช่น ชำชม พรประสิทธิ์เองก็เก่งมาแต่เด็ก และมีแววมามาก แต่พอจบกลาง 3 กระจมิ่ง จึงได้ไปสอบเข้าจุฬาฯ และก้าวหน้าดีในปัจจุบัน พูดได้เลยว่าเด็กที่นี้เมื่อได้รับพื้นฐานที่ดี ๆ ไปก็จะไปเติบโต ก้าวหน้าได้ในอนาคต เพราะลูกศิษย์ที่เรียนที่นี้ทุกคนจะพยายามให้ได้รับความรู้จากผู้ชำนาญตามเครื่องมือทุกคน และถ้าเด็กได้มีโอกาสที่จะหาความรู้ให้กว้างขึ้นจากภายนอก โรงเรียนก็จะยินดีช่วยเสริมตัวเด็ก ถือเป็นประสบการณ์จากข้างนอก ทำให้เป็นผู้ที่รู้กว้างขึ้น ...

พื้นฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนจะเข้ นี้ว่าครูทองดี สุจริตกุล ท่านได้เป็นบุคคลสำคัญท่านหนึ่งที่ได้จัดหลักสูตร ปูพื้นฐานที่ดีให้กับนักเรียน โดยยึดหลักความถูกต้องและช่วยเสริมให้มีความก้าวหน้า มีพัฒนาการ ผูกกับความสามารถทางด้านดนตรีของตัวนักเรียน โอกาสและความเอาใจใส่ตั้งใจฝึกฝน แต่นับว่าเป็นที่น่าเสียดายที่นักเรียนบางคนมีฝีมือมากแต่ต้องเลิกและหยุดชะงักลงไป ด้วยขาดโอกาสเพราะภาระหน้าที่ทางการงานภายหลังที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลยกับสายอาชีพที่เรียนมา จึงทำให้เกิดความสูญเปล่าทางการศึกษาขึ้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าอาชีพนักดนตรีไทยนั้นเป็นอาชีพที่หารายได้ค่อนข้างลำบากและขาดงานรองรับ คงจะมีแต่เพียงการทำงานเป็นงานย่อย ๆ เช่น แสดงตามสถานที่ต่าง ๆ หรือไม่ก็เป็นศิลปินอิสระ การที่จะหวังงานประจำนั้นคงจะค่อนข้างลำบาก มีเพียงอาชีพครูที่ใคร ๆ ก็อยากที่จะประกอบการทำงานทางด้านนี้ หรือไม่ก็จะต้องเปลี่ยนรูปแบบของตนไปเสียโดยอาจจะหันไปทำงานทางด้านอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกันเลย เพราะฉะนั้นโอกาสของแต่ละคนย่อมต่างกัน ถ้าผู้ที่จำเป็นต้องทำงานทางด้านอื่น เขาก็จะต้องทำให้เพื่อความอยู่รอดและความก้าวหน้าในอนาคตนั้นจะเป็นเรื่องสำคัญมากอันหนึ่งที่มีผลกระทบโดยตรงต่อวิชาชีพดนตรีไทย ซึ่งรวมไปถึงผู้ที่เป็นนักดนตรีไทย ผู้ที่อยากเรียนดนตรีไทย จึงทำให้ดนตรีไทยไม่เป็นที่นิยมและไม่เป็นที่รู้จักแก่เด็กรุ่นหลัง คงมีแต่ผู้ที่เรียนแบบผิวเผินเป็นส่วนใหญ่และเป็นอีกเหตุผลหนึ่ง ที่ช่วยให้ดนตรีไทยนั้นหมดคุณค่าลงไป

มุมมองอีกอย่างหนึ่งที่บุคคลในปัจจุบันโดยทั่วไปมักมองว่าวิชาดนตรีไทยนั้นเป็นเรื่องที่ต้องวางไว้บนหิ้ง แม้ผู้ที่มีความรู้ในชั้นสูงซึ่งขาดความเข้าใจในเรื่องของความสำคัญของวิชาดนตรีไทยคงจะไม่ต้องมองไปถึงในเรื่องของวัฒนธรรมของชาติที่มีความกว้างใหญ่ไพศาลมากกว่าที่คนไทยในปัจจุบันจะรู้จักกับตัวของมันอย่างดั่งแต่เพียงแต่การดำเนินชีวิตของนักดนตรีไทยจากอดีตจนกระทั่งในปัจจุบันนี้ คงจะไม่มีผู้ให้ความสำคัญกันเท่าไรนัก มีเพียงแต่ผู้ที่รู้จักแต่ว่าถ้าจะทำอะไรให้แสดงถึงความเป็นไทยก็ให้นำวงดนตรีไทยไปบรรเลงก็แล้วกัน ผู้วิจัยคิดว่าความเป็นไทยมิใช่อยู่แต่เพียงหีบห่อภูมิรัฐของคนไทยแต่อดีตมาแสดงเพียงชั่วครั้งชั่วคราว แต่ทางตรงกันข้าม ความเป็นไทยย่อมจะต้องมีมาแต่กำเนิด ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วต่อให้มีผู้สร้างความเป็นไทยทั่วประเทศก็คงจะหมดความหมายลงไปทุก ๆ ที่เหมือนอย่างคนไทยในปัจจุบัน

สิ่งหนึ่งที่อาจารย์พรณีภา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ ยังยึดถือและปฏิบัติต่อการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ นั่นคือการให้มีพื้นฐานที่ถูกต้องกับผู้เรียนอันเป็นหัวใจสำคัญแห่งการเรียนการสอนจะเข้ตามแนวของครูทองดี สุจริตกุล และสำหรับวิชาการบรรเลงจะเข้ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์แล้วนั้นจะมีด้วยกันตั้งแต่ขั้นต้น ขั้นกลางและขั้นสูง ส่วนวิชาโท ถ้าใครเลือกเรียนจะเข้ก็จะได้เรียนตั้งแต่ในระดับขั้นกลาง เป็นต้นไป ส่วนพวกสถาบันเทคโนโลยีราชมนคลนั้นถ้าใครจบจากขั้นสูงแล้วก็จะเข้าเรียนต่อที่นี่ ซึ่งเหมือนเป็นสถาบันสมทบ เด็กที่เรียนเทคโนโลยีราชมนคลถ้าใครเรียนจะเข้ก็ต้องได้ต่อเพลงกับครูพรณีภา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ อีกเช่นกัน เรียกได้ว่าครูจะมีหน้าที่สอนจะเข้กับเด็กนักเรียนและนักศึกษาในระดับปริญญาตรีทั้งหมด เด็ก ๆ ในรุ่นหลัง ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ไปแล้วนั้นมิตัวกันอยู่หลายรูปแบบ บางคนก็เก่งมีฝีมือ มีหัวทางด้านนี้บางคนก็จะต้องอาศัยความพยายามอย่างมากที่จะฝึกฝนให้ตนนั้นเก่งขึ้นมา แต่สิ่งหนึ่งที่อาจารย์พรณีภาท่านให้ความสำคัญและชี้ประเด็นไว้คือ ในเรื่องของโอกาสและเวลา ดังที่ พรณีภา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ (สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2541) กล่าวว่า

... ในเรื่องโอกาสและเวลานั้นเป็นเรื่องที่พูดยากสำหรับคนในปัจจุบัน ต่างคนย่อมมีภาระหน้าที่แตกต่างกันออกไป กฎเกณฑ์ของชีวิตประจำวันจะผูกมัดให้ทุกคนมีเวลาว่างน้อยลง เพราะเรื่องของคนตรีเป็นเรื่องที่จะต้องใช้เวลา มีเวลาให้กับสิ่งนั้นมาก ๆ แต่ถ้าใครทำได้ก็เท่ากับได้กำไรและมีความรู้ ความสามารถที่กว้างขวางขึ้น อย่างเช่นคนไทยสมัยโบราณ...

เป็นที่ทราบกันดีว่าคนในปัจจุบันมีเวลานั้นไม่มากให้กับตัวเองเพราะทุกสิ่งทุกอย่างต้องหมดไปกับภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่ตามมา เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่และการเรียนวิชาดนตรีไทยนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนนั้นจะต้องมีเวลาให้กับสิ่งนี้ การใช้สื่อหรืออุปกรณ์ในการช่วยเสริมให้การเรียนนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นและช่วยเก็บรายละเอียดต่าง ๆ จากตัวครูผู้สอนได้หมดทุกอย่างนั้นคงจะหนีไม่พ้น การใช้สื่อต่าง ๆ เช่น เทปหรือการบันทึกโน้ตซึ่งถือได้ว่าจะช่วยประหยัดเวลาและช่วยเตือนความจำให้กับผู้เรียน การต่อเพลงแล้วก็แล้วกันไปนั้นย่อมจะไม่เกิดประโยชน์ สภาพผู้เรียนในปัจจุบันนั้นจะแตกต่างกันกับสมัยก่อนด้วยเหตุผลของเวลาดังกล่าว อีกทั้งผู้เรียนในปัจจุบันขาดโอกาสที่จะได้รับจากประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น การบรรเลงนอกสถานที่ ถึงแม้ว่าจะมีแต่ก็คงขาดบรรยากาศแบบดั้งเดิมที่ถือได้ว่ามีสภาพของความเป็นนักดนตรีไทยกันจริงจังกว่า เช่นในปัจจุบันสภาพความเป็นวิชาชีพจึงจะช่วยให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในการบรรเลงโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องช่วยความจำแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นบทบาทของสื่อที่ช่วยในการเรียนการสอนนั้นจึงจำเป็นมากสำหรับผู้เรียนดนตรีไทยในปัจจุบัน ดังที่ พรพนิกา ประสิทธิ์เสาวภาคย์ (สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2541) กล่าวไว้

... ในบางครั้งเด็กต่อเพลงไปแล้วก็ลืม ซึ่งแต่เดิมในสมัยเก่าเมื่อครูต่อเพลงให้แล้วนั้นทุกอย่างจะขึ้นอยู่กับผู้สอนคือครู แต่ปัจจุบันนี้นักเด็กจะสามารถช่วยตัวเองได้บ้างก็น่าจะฟังทำ เช่น การใช้เทปหรือการบันทึกโน้ต เพราะถ้าไม่มีครูผู้เรียนก็ยังสามารถนำมาทบทวนได้ด้วยตนเองโดยการฟังหรือดูตามโน้ตนั้น ๆ และถ้าเกิดความสงสัยก็จะนำมาได้ถามเป็นคราว ๆ ไป จึงมีความรู้สึกว่าไม่ยากให้ยึดในตัวครูมาก ถ้าเป็นไปได้ก็อยากที่จะให้ผู้เรียนหัดทำอะไรได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอครูชี้แนะอยู่ตลอดเวลา...

รอยต่อของกาลเวลามักจะต้องอาศัยบุคคลเป็นผู้บอกเล่าและชี้ประเด็นให้เห็นถึงความแตกต่างและช่วยแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ระบบการเรียนการสอนดนตรีไทยจากอดีตสู่ปัจจุบันได้ผันแปรไปตามกาลเวลาและสภาพของสังคม สภาพความเป็นอยู่ของคนในยุคปัจจุบันทุกอย่างค่อนข้างที่จะต้องผูกติดอยู่กับเวลาเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมทำให้เกิดเทคโนโลยีสื่อสารต่าง ๆ ที่จะช่วยให้มนุษย์นั้นประหยัดเวลาได้มากขึ้น

ในสังคมยุคปัจจุบันนับเป็นสังคมยุคเทคโนโลยีและข่าวสาร บทบาทของสถาบันการศึกษาต้องก้าวทันและชี้นำสังคมได้ คุณลักษณะของเทคโนโลยีเช่นนี้จัดว่าสังคมไทยได้ก้าวสู่ระบบของการศึกษาแบบไฮเทคโนโลยี (High Technology) สิ่งดังกล่าวนับเป็นความเจริญที่เข้ามา

บทบาทโดยตรงต่อระบบการศึกษา เช่น ระบบบริหาร การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การผลิตครูและนักเรียน การก้าวสู่การศึกษาในยุคปัจจุบันนั้นจัดว่าเป็นการศึกษาในยุคสังคมข่าวสารที่นักเรียนและครูมีและใช้เครื่องมือในการสื่อสารให้เกิดประโยชน์ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ภูมิรู้และประสบการณ์ ผู้บริหาร นักวิชาการ นักบริการและบุคลากรทุกประเภท รู้จักใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในรูปแบบที่แตกต่างจากที่เคยเป็นในอดีต (ชัยวงศ์ พรหมวงศ์, 2536: 8)

นอกเหนือจากการรู้จักใช้สื่อในการเรียนแล้ว อาจารย์ปรณิกา ท่านให้ความสำคัญกับความมีคุณธรรมและจริยธรรมด้วย ความเป็นห่วงศิษย์นั้นสำคัญพอ ๆ กับการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชา เพราะท่านเห็นว่า การเรียนวิชาศิลปะนั้นมิใช่แต่ผู้เรียนจะมาเรียนกันแต่เรื่องของความรู้เพียงอย่างเดียว การมีคุณธรรม จริยธรรมและความคิดที่จะสร้างสรรค์นำมาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่เจริญได้ในอนาคตนั้น นับเป็นเรื่องที่สำคัญและพยายามปลูกฝังแก่ลูกศิษย์ จากประสบการณ์ในการสอนทำให้ได้เห็นว่าเด็กนั้นมีความประพฤติที่แตกต่างกันออกไป เด็กบางคนมาเรียนก็หวังแต่วิชาความรู้เพียงอย่างเดียวและที่สำคัญเด็กบางคนขาดความมีศิลปะนิสัยก็ยังฝันที่จะเรียน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็นเรื่องละเอียดที่เป็นความยาก ถ้าปราศจากครูผู้ชี้นำแล้วจะทำให้ไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนอย่างแน่นอน ถือเป็นเรื่องที่ไม่ดีถ้าทั้งครูผู้สอนและศิษย์ที่เป็นผู้เรียนไม่ได้ปรับความเข้าใจเข้าหากัน จึงสรุปได้ว่าแม้การถ่ายทอดการบรรเลงจะจะได้ปรับตัวเข้าสู่ระบบของการศึกษาอย่างสมบูรณ์แบบแล้วนั้น แต่เอกลักษณ์หนึ่งที่ยังคงแฝงตัวอยู่กับครูผู้ถ่ายทอดนั้นก็ คือความมีคุณธรรม และถ้าถือได้ว่าดนตรีไทยนั้นนับเป็นวัฒนธรรมไทยอีกอย่างหนึ่ง ฉะนั้นแล้วไม่ว่าดนตรีไทยจะผันแปรไปอย่างไรตามกาลเวลาที่ย่อมจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเองอยู่ตลอดเวลา ดังที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (อ้างถึงใน การศึกษากับการถ่ายทอดวัฒนธรรม, 2537: 20) กล่าวไว้ว่า "วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มิชีวิตและพลัง ย่อมเสริมสร้างตัวเอง และถ่ายทอดตัวเองจะอยู่ที่ไหน จะมีใครศึกษาหรือไม่ ถ้าวัฒนธรรมนั้นยังมีชีวิต ยังมีพลังอยู่แล้วบุคคลก็ย่อมได้รับวัฒนธรรมนั้น และมีวัฒนธรรมนั้นในที่สุด"

อาจารย์ปรณีย์ รอดช้างเผื่อน

อาจารย์ปรณีย์ รอดช้างเผื่อน เป็นอาจารย์ประจำทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาการบรรเลงจะเข้แก่นิสิตภาควิชาดุริยางคศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปัจจุบัน ในด้านการเรียนการสอน อาจารย์ทำหน้าที่ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท การถ่ายทอดวิชาการบรรเลงจะเข้ที่อาจารย์ปรณีย์ท่านทำหน้าที่อยู่ในปัจจุบันนี้ ท่านยังคงใช้รูปแบบอย่างของโบราณที่เป็นลักษณะการสอนแบบตัวต่อตัว ใช้จะเข้ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยการสาธิตประกอบการสอน แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม การสอนสำหรับที่คณะศิลปกรรมศาสตร์นี้จะปฏิบัติตามหลักสูตรที่ได้วางไว้แต่ต้นโดยเมื่อเด็กแรกเข้าผู้สอนจะต้องดูพื้นฐานของเด็ก แล้วจึงปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยใช้บทเพลงที่ทางคณะได้กำหนดไว้เป็นหลัก สำหรับการดูพื้นฐานนั้นจะดูตั้งแต่การพันไม้ตีค การวางมือ ทำนั่ง การจับไม้ตีคเสียก่อน พร้อมกับการให้เหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงต้องทำการปรับพื้นฐานของผู้เรียนให้ถูก

ต้องตามหลักและวิธีการบรรเลงอย่างโบราณ เพราะความเข้าใจและความถูกต้องย่อมจะนำมาให้ ผู้เรียนมีอนาคตที่กว้างไกลออกไป อีกทั้งยังช่วยพัฒนาฝีมือให้อีกทางหนึ่ง การเรียนดนตรีไทย นั้นเรื่องของพื้นฐานความถูกต้องนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยเฉพาะเมื่อดนตรีไทยได้เข้าสู่ระบบ การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยแล้วนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องเข้มงวดกับผู้เรียนตั้งแต่จุดเริ่มต้น ดังที่ ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน (สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2541) กล่าวว่า

... พอเด็กเข้ามา เราจะต้องปรับพื้นฐานพร้อมกับอธิบายเหตุผลให้ฟังว่าทำไมจึงต้องทำ เช่นอธิบายว่า การใช้ระบบกล้ามเนื้อของนิ้วมือ ความสัมพันธ์ระหว่างไม้ตีค ความสวยงาม บางคนเข้ามาต้องปรับพื้นฐานตรงนี้ก่อนการต่อเพลงใหม่ ใช้เวลาเกือบเทอมก็มี ซึ่งถือว่า สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สำคัญมาก บางคนก็ต้องต่อเพลงไปแล้วปรับทำไป ปรับแนวคิดตามไป ด้วยก็มี ...

ในขณะที่ผู้เรียนเริ่มจะปรับตัวให้เข้ากับระบบการเรียนการสอนจนพอที่จะสื่อสาร กันเข้าใจแล้วว่าเพราะเหตุใดการบรรเลงจะเช่นนั้นจึงคงยังที่จะต้องยึดแนวทางและรูปแบบตาม แบบอย่างของโบราณทุก ๆ รายละเอียด หลังจากนั้นจึงเริ่มสอนเพลงต่าง ๆ ให้กับนิสิต เช่น ดับลม พัดชายเขา ดับต้นเพลงฉิ่ง เพลงโหมโรง มู่ล่ง ฉิ่งข้างประสานจา ฉิ่งตรึง เพลงต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้านิสิตได้ผ่านการฝึกฝนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงนับว่าเริ่มที่จะเข้าที่เข้าทาง เพลงต่าง ๆ ดังกล่าว ถือเป็นเพลงที่ใช้ฝึกพื้นฐาน และใช้ท่องให้เกิดความคล่องหรือเป็นเพลงที่ทางดนตรีไทยเรียกว่า 'เพลงไล่มือ' ทุกเพลงยังคงรวมอยู่ในหลักสูตรของทักษะแรก และจากทักษะนี้เมื่อนิสิตมีความ พร้อมมากขึ้น หลักสูตรก็จะปรับให้นิสิตได้เรียนเพลงที่บังคับทางเพื่อให้เกิดความเป็นระบบ เช่น เพลงในทักษะ 2 ก็จะเป็นพวกโหมโรงเยี่ยมวิมาน โหมโรงคลื่นกระทบฝั่งซึ่งเป็นเพลงที่มีความ ไพเราะและมีโครงสร้างที่ค่อนข้างซับซ้อนมากขึ้น และเพลงเถาเก่า ๆ

นอกจากการปรับพื้นฐานของนิสิตให้ถูกต้องแล้วนั้น การกำหนดบทเพลงโดยแบ่ง ตามครูผู้ประพันธ์นั้นถือเป็นสิ่งที่นิสิตต้องเข้าใจ เพื่อทำให้เกิดความซาบซึ้งในบทเพลง เช่น กลุ่ม เพลงพวกนี้เป็นเพลงของพระยาเสนาะดุริยางค์ หรือของครูท่านใด ๆ ก็ตาม หลักสูตรของทางคณะ ศิลปกรรมศาสตร์เองก็จะจัดหมวดหมู่ไว้ให้กับนิสิต การถ่ายทอดเพลงในรูปแบบนี้นั้น อาจารย์ ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน จะต้องชี้ให้นิสิตเห็นได้ว่าทางต่าง ๆ นั้นได้มีกลอนของเพลงมาอย่างไร ซึ่ง เมื่อดังทักษะนี้ผู้เรียนก็จะได้เรียนกันตั้งแต่ทักษะ 3 เป็นต้นไป ดังที่ ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน (สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2541) กล่าวว่า

... การต่อเพลงให้เด็กจะต้องให้อึงกับลูกม้องด้วย เช่น เมื่อต่อเพลงทางจะเซแล้วเด็ก ทำได้ ผม (ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน - ผู้วิจัย) ก็จะตีระนาดทุ้มเป็นลูกม้องให้ เขาเห็นว่า กลอนที่ติดจะเช้อยู่ที่นั่นมาจากเนื้อแฉง ๆ คืออะไร skill-2 skill-3 ก็จะใช้วิธีแบบนี้ โดยตีคจะเซให้นิสิตดูก่อน เขาตีคได้หรือยัง ไม่ได้ไม่เป็นไรแต่ก็จะมาตีเนื้อแฉง ๆ ให้ ดูก่อน แล้วให้นิสิตแปลมาเป็นจะเซโดยผมจะช่วยชี้แนะว่าควรจะใช้กลอนอะไร และ

ปรับทางให้เสร็จ . . .

การถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ตามหลักสูตรของคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นยังยึดถือหลักและวิธีการตามอย่างโบราณทุกรายละเอียด นิสิตย่อมจะได้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ และซาบซึ้งในหลักวิธีการบรรเลง โดยอาศัยกรอบความคิดของผู้ถ่ายทอดที่พยายามจะป้อนความรู้ความเข้าใจให้อย่างเต็มที่ แนวคิดที่จะถ่ายทอดตามหลักและวิธีการอย่างนี้นั้นจะช่วยเสริมให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้ที่รู้จักคิดและสามารถจดจำเพลงได้โดยไม่ต้องอาศัยการท่องจำจากโน้ตเลย ถ้าผู้เรียนมีความเข้าใจ ทั้งยังทำให้เป็นผู้ที่มีความแม่นยำในบทเพลงและสิ่งสำคัญสูงสุดของหลักสูตรคือการเน้นให้นิสิตมีความเป็นอิสระในการบรรเลงและเมื่อถึงตรงนั้นจิตและวิญญาณของเขาสามารถแสดงถึงลีลาและอารมณ์ได้ ขณะบรรเลงความไพเราะก็จะบังเกิดขึ้นได้ เพราะถ้าผู้บรรเลงเพลงได้แต่ปราศจากซึ่งความไพเราะแล้วนั้นทุกอย่างก็ย่อมจะหมดค่าหมดความหมายลงไป และสิ่งสำคัญตรงนี้เองจึงนับเป็นจุดแหลมคมสูงสุดที่เป็นแนวการถ่ายทอดที่สืบทอดกันมาจากโบราณและชอบด้วยเหตุผลแล้วทั้งสิ้น และถ้าเมื่อความเข้าใจของนิสิตได้พัฒนาไปพร้อม ๆ กับความมีทักษะแล้วนั้น นิสิตก็จะสามารถประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

สำหรับการต่อเพลงเดี่ยวตามหลักสูตรของการบรรเลงจะเข้ นั้นจะปราศจากการท่องโน้ตเป็น โด เร มี ฟา แล้วอย่างเด็ดขาด ส่วนเทคนิค เช่น การสับดี การขยี้ นั้นจะต้องฝึกทำกันเป็นอย่าง ๆ ไปจนกว่าจะทำได้ ถ้าใครมีความสามารถก็จะได้เพลงต่าง ๆ ไปตามทักษะที่ตนเองมีอยู่ขณะนั้น การต่อเพลงเดี่ยวย่อมจะต้องขึ้นอยู่ความสามารถส่วนบุคคล ซึ่งตามหลักโบราณครูผู้ถ่ายทอดจะเป็นผู้ให้ว่าใครควรจะได้เพลงเดี่ยวที่มีเทคนิคพลิกเพลงขนาดไหนโดยปราศจากคำชี้แจงใด ๆ ทั้งสิ้น แต่สำหรับทางคณะศิลปกรรมศาสตร์นั้นจำเป็นที่จะต้องให้เหตุผลแก่นิสิตทุกคนที่ได้มีโอกาสต่อเพลงเดี่ยวว่าเพราะเหตุใดตนเองถึงได้ทางแบบนี้ไป และทำไมจึงแตกต่างกันไประหว่างตัวบุคคล ดังที่ ปกรณ์ รอดช้างเผือก (สัมภาษณ์, 3 กันยายน 2541) กล่าวว่า

. . . จิตวิญญาณของผู้บรรเลงย่อมสื่ออุปนิสัยและอารมณ์ได้ขณะที่ผู้บรรเลงทำการเดี่ยวดนตรีไทยให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ค่อนข้างมาก ถ้าขาดความเป็นอิสระในการบรรเลงแล้วนั้นก็จะเป็นบรรเลงได้ไม่เพราะ การทางโน้ตเล่นจึงเป็นสิ่งที่ดนตรีไทยไม่นิยม จึงพยายามเกาะแนวของโบราณที่ชอบด้วยเหตุผลแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อถึงทักษะ 7 (เพลงเดี่ยว) นิสิตจะต้องเลิกการจดโน้ตลงไป การทำเทคนิค เช่น สบดี ขยี้ ถ้ายังทำไม่ได้ก็จะต้องให้ฝึกเป็นลูก ๆ ไป ถ้ายังทำไม่ได้ก็จะยังไม่มี การต่อเพลงเพิ่มให้อีกเพราะของเก่ายังทำได้ไม่ดีถือว่ายังไม่ผ่าน. . .

ในบางครั้งเมื่อนิสิตยังมีความสามารถไม่ถึงจริง ๆ ก็จะต้องเปลี่ยนทางให้ห่างลง ไม่ใช่เป็นการที่ครูหวงวิชา เป็นเพราะว่านิสิตยังทำไม่ได้ จึงต้องมีการปรับทางใหม่ให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน หรือผู้รับการถ่ายทอด ซึ่งเทคนิคบางอย่างที่นิสิตอยากได้ แต่ถ้าเขายังทำไม่ได้

ก็สมควรจะยอมรับในจุดนี้ ซึ่งเมื่อเทียบกับโบราณแล้วนั้น ครูผู้สอนจะทราบดีว่าลูกศิษย์คนไหน ควรจะให้ทางเดี่ยว ไปอย่างไรจึงจะเหมาะสมตามสภาพ ตามความสามารถและทักษะของศิษย์ที่มี คิดตัวมา เพราะฉะนั้นทักษะ 7 ของทางคณะศิลปกรรมศาสตร์นี้จึงไม่ใช่ว่าอยู่ ๆ นิสิตก็จะมาต่อ เพลงกันได้ง่าย ๆ

อาจารย์ปรกรณ์ รอดข้ามเดือน จะชี้แจงเสมอว่าเพลงเดี่ยวจะมีเทคนิคตรงไหนบ้างที่ นิสิตจะต้องทำได้ และถ้าทำไม่ได้ควรจะต้องใช้กลอนเพลงอะไรมาทดแทน นิสิตไม่ควรจะอยากได้ เพลงก่อนที่จะสำรวจตัวเองเสียก่อนว่าเหมาะสมแล้วหรือยัง ยกตัวอย่างเช่น เพลงเดี่ยวสาวแพน กรวาวใน นั้นจะมีเทคนิคทางเพลงสำหรับจะเข้โดยเฉพาะ ความยากจึงเป็นสิ่งที่นิสิตจะต้อง พยายามฝึกปรีอฝีมือให้ทันท่วงที่ นิสิตบางคนเคยมีประสบการณ์ที่ฝึก ๆ มา ก็จะต้องมาปรับกัน ใหม่ แล้วต่อเมื่อปฏิบัติได้จึงจะได้รับเพลงเดี่ยวที่มีคุณค่าไปไว้ประจำตัว

การถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ขึ้นได้พัฒนาขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง โดยอาศัยการจัดระบบ ทางการศึกษา สำหรับที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แห่งนี้ยังได้ปรับปรุงและ พัฒนาหลักสูตรสูงขึ้นจนถึงระดับปริญญาโท ฉะนั้นจึงถือว่าการกำหนดการบรรเลงจะเข้จึงได้ถูก ยกกระดับมาตรฐานขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ด้วยประสงค์ที่จะให้ผู้รับการถ่ายทอดหรือผู้เรียนนั้นได้เป็น ผู้ที่มีความคิดชอบ และสามารถมองไปข้างหน้าได้อย่างถูกต้องอยู่ในกรอบของความเข้าใจในความ เป็นดนตรีไทยเพราะเหตุที่ได้มีโอกาสผ่านการขัดเกลาจากในระดับปริญญาตรีจนหมดสิ้นกระบวนการ ความแล้ว ทั้งยังได้ออกไปสู่โลกภายนอกบ้างในบางส่วนและเมื่อกลับเข้ามาเรียนใหม่จึงเป็นผู้ที่มีความพร้อมมากขึ้น

หลักสูตรในระดับปริญญาโทนี้ได้มุ่งประเด็นไปที่เน้นให้นิสิตมีความสามารถที่จะ ฝึกทักษะของตนให้ได้ครบทุกด้าน สามารถวิพากษ์วิจารณ์กรอบตามแนวได้อย่างถูกต้อง ฝึกทักษะ ทางด้าน สุ จี ปุ ลิ ครบและต้องสามารถบันทึกเป็น รู้จักตั้งข้อสังเกตและค้นหาที่มาที่ไปใน ประวัติของเพลงไทยได้ในแต่ละบทเพลง หลักสูตรจะเข้มงวดเฉพาะโดยยึดถือตามความถนัดของ เครื่องมือที่ผู้เรียนได้สอบทักษะเข้ามาอย่างทางจะเข้จะเน้นให้เป็นผู้รอบรู้และมีความเข้าใจใน หลักทางทฤษฎีของโบราณ ด้วยเหตุนี้จึงพยายามที่จะให้นิสิตได้ศึกษาค้นคว้าอดีตชีวิตประวัติเฉพาะ ด้านทางจะเข้ไปเลย ด้วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนักจะเข้ในอดีต เป็นต้น สำหรับผู้เรียนในระดับ ปริญญาโทนี้จะไม่มีปัญหาอะไรเลยเพราะกว่าจะมาถึงในระดับนี้ได้แล้วนั้นตัวผู้เรียนย่อมจะได้ผ่าน กรองมาแล้วจากอะไรหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะคณะกรรมการสอบคัดเลือกเองก็ได้พยายามมองดู แนวคิดและมีมือว่าจะเข้รูปเข้ารอยกันได้หรือไม่ จึงทำให้สิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นไปตามจุดประสงค์

อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม

อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ได้รับคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการประจำ (ศิลปิน สำรอง) สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร เมื่ออายุได้ 18 ปี ครั้งแรก ๆ ที่ท่านเป็นนักเรียน

ที่มีฝีมือ ในขณะที่เรียนอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ท่านจึงเป็นนักเรียนที่ได้รับคัดเลือกให้บรรจุเข้าทำงานที่กองการสังคีตตามนโยบายของกรมศิลปากรที่ได้วางแผนคัดเลือกเด็กนักเรียนที่มีฝีมือ โดยอธิบดี ธนิต อยู่โพธิ์ เป็นผู้วางแนวนโยบายไว้ เด็กนักเรียนที่มีฝีมือดีและมีผลการเรียนดีมีคุณสมบัติที่สมควรจะเป็นข้าราชการในรุ่นต่อไป พออายุครบ 18 ปี ก็จะอนุมัติตำแหน่งข้าราชการให้ และสอบคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการ ด้วยเหตุนี้จึงจะได้เด็กนักเรียนที่มีฝีมือจริง ๆ เอาไว้รับราชการ และเมื่อสอบบรรจุได้แล้วนั้นก็จะได้เป็นตำแหน่งข้าราชการชั้นจัตวา ได้รับเงินเดือนเดือนละ 500 บาท แต่เงินเดือนก็จะยังไม่ขึ้นจนกว่าจะสำเร็จการศึกษา เพราะเหตุว่าผู้ที่ได้รับคัดเลือกนั้นยังถือเป็นนักเรียนที่ยังคงเรียนอยู่ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เสมือนว่าเป็นข้าราชการลาเรียน และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ต้องมาสอบบรรจุเป็นข้าราชการชั้นตรีอีกครั้งหนึ่ง จะได้เงินเดือน 700 บาท สำหรับระเบียบดังกล่าวนี้จะเอื้อให้นักเรียนผู้ที่มีความสามารถจริงทางศิลปะทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการร้อง การรำ และทางดนตรี ได้มีโอกาสรับการคัดเลือกจากครูผู้สอน โดยเฉพาะอาจารย์มนตรี ตราโมท จะเป็นผู้แนะนำใครสมควรจะได้รับการคัดเลือกดังกล่าว แต่ระเบียบการดังกล่าวก็ได้ยกเลิกไปในเวลาต่อมา ด้วยเหตุว่าทางราชการหมดอัตราตำแหน่งลงไปทุก ๆ ปี (สุวัฒนา แสงทับทิม, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2541)

อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม เป็นศิษย์คนหนึ่งที่ถูกศิษย์ของครูทองดีทราบกันดีว่าครูทองดี สุจริตกุล นั้นรักและเมตตากับท่านมากและเมื่อครั้งที่ท่านได้มีโอกาสเดินทางไปเผยแพร่การแสดงจะเข้ต่างประเทศ ท่านจึงได้รับการถ่ายทอดเพลงกราวใน ซึ่งเป็นเพลงเดี่ยว ขึ้นสูงจากครูทองดี สุจริตกุล จึงนับว่าทางจะเข้ของครูทองดี สุจริตกุล ได้รับการถ่ายทอดสู่ศิษย์ในรุ่นถัดมาอย่างชัดเจน ดังที่ สุวัฒนา แสงทับทิม (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2541) กล่าวว่า

... เมื่อครั้งไปอินโดนีเซีย สิงคโปร์ นั้นได้ไปเผยแพร่การบรรเลงจะเข้ทั่ว ๆ ทั่วประเทศ และไปในช่วงระยะเวลาาน เพลงจึงต้องเตรียมเอาไว้ไปเผยแพร่ให้มาก ลาวแพน ลาวดวงเดือน ก็ไม่พอ ท่านอธิบดีธนิตจึงสั่งให้ครูทองดี ช่วยต่อเพลงที่สนุก ๆ ให้ ในครั้งนั้นครูประสิทธิ์ ถาวร จึงบอกว่าเพลงกราวในก็สนุกดี สนุกที่สุด และในครั้งนั้นจึงได้เดี่ยวเพลงกราวในที่ประเทศสิงคโปร์ และเป็นที่ยื่นชอบเป็นอย่างมาก ...

สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์นี้แต่ก่อนจะมีการจัดวงโดยหัวหน้าแผนกไม่ว่าใครต้องบรรเลงอยู่วงมโหรีไหน งานอะไรและใช้เพลงอะไรอยู่ตลอดเวลา สำหรับอาจารย์สุวัฒนานั้นท่านเคยได้อยู่บรรเลงประจำวงมโหรีที่ 1 วงมโหรีที่ 2 ซึ่งขณะนั้นจะแบ่งงานกันออกเป็นวงทั้งหมด 4 วงด้วยกัน และงานที่จะได้ออกไปบรรเลงกันก็จะเป็นงานประเภทงานอัดเสียงตามสถานีวิทยุศึกษา งานเทศกาลสำคัญต่าง ๆ งานในพระบรมมหาราชวัง เช่น งานเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น ส่วนราชการต่างจังหวัดก็จะมีไปบรรเลงกันบ้างเป็นครั้งคราวไป

ดังกล่าวแล้วในข้างต้น งานการเผยแพร่ของอาจารย์สุวัฒนานั้นจะเป็นไปในรูปแบบของศิลปินที่เป็นนักจะเข้ โดยบรรเลงและมีรายการแสดงอยู่ตลอดระยะเวลาของการเป็นข้าราชการ

ความแตกต่างของการถ่ายทอดในรูปแบบนี้แม้ว่าท่านจะไม่ได้สอนศิษย์เป็นส่วนใหญ่ แต่ด้วยภาระหน้าที่ทางราชการที่ท่านต้องรับใช้งานหลวง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าท่านได้นำทางจะเข้ของครูทองดี สุจริตกุล ออกเผยแพร่และถ่ายทอดสู่สังคมมาโดยตลอด ความใกล้ชิด รู้จักอุปนิสัยและช่างจดจำลีลาทางเพลงของอาจารย์สุวัฒนา จึงทำให้ท่านมีวิธีการบรรเลงที่คล้ายคลึงกับครูทองดี สุจริตกุล มากท่านหนึ่ง และขีดหลักและทางบรรเลงจะเข้ของครูทองดีมาตลอด

งานด้านการสอนของอาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม นั้นท่านจะสอนผู้ที่สนใจที่จะเรียนวิชาจะเข้เป็นพิเศษ และขอฝากตัวเป็นศิษย์ส่วนตัวมากกว่างานด้านการสอนแบบจริงจังภายในโรงเรียน โดยจะมีนิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ในระดับมหาวิทยาลัยและนักเรียนตั้งแต่เด็กโตกระทั่งเด็กเล็ก ๆ ก็เคยมีมาฝากตัวขอเป็นลูกศิษย์และเรียนการคิดจะเข้กับอาจารย์ วิธีการสอนของอาจารย์สุวัฒนา นั้นท่านยังคงยึดระเบียบวิธีตามแบบครูทองทองดี สุจริตกุล ในทุก ๆ อย่าง โดยจะเริ่มดูแต่ขั้นต้นว่าผู้เรียนมีพื้นฐานมาอย่างไร ใครทำถูก ทำผิดมาก็จะต้องปรับแก้ให้ แม้ว่าบางคนจะลำบากมากก็ต้องพยายามทำ ส่วนผู้หัดใหม่มักจะไม่ค่อยเป็นปัญหามากเพราะเท่ากับมาเริ่มในสิ่งที่ถูกต้องไปเลยทีเดียว

อาจารย์สุวัฒนา ให้ความสำคัญมากในเรื่องของพื้นฐานที่ถูกต้องและพื้นฐานที่ดี โดยจะต้องสอนให้ผู้เรียนรู้จักวิธีนั่งวิธีคิด การใช้นิ้ว การวางมือ การรัวไม้ ไม้เข้า ไม้ออกและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเฉพาะของจะเข้จริง ๆ ซึ่งถ้าเมื่อนักจะเข้ทำได้ถูกต้องตามสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แล้วก็จะ เป็นนักจะเข้ที่ดีได้และสามารถบรรเลงได้อย่างไพเราะ ดังคำสอนของครูทองดี สุจริตกุล ที่ท่านได้ปลุกฝังและถ่ายทอดมายังอาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม

อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ได้เผยแพร่เทคนิควิธีการบรรเลงต่าง ๆ ไว้ในงานวิจัยของอาจารย์รุ่งธิดา กิจมี ในเรื่องของการบรรเลงจะเข้ที่มีวิธีการและการประดับตกแต่งทำนองซึ่งถือเป็นผลงานที่อาจารย์สุวัฒนา ได้เผยแพร่ความรู้และเป็นการถ่ายทอดวิธีการบรรเลงจะเข้ทางหนึ่งที่เป็นผลงานชิ้นสำคัญของอาจารย์ โดย (รุ่งธิดา กิจมี - ผู้วิจัย) ในเรื่องนี้ได้ศึกษาในส่วนของ การสร้างและการบรรเลง อาจารย์สุวัฒนา ถือเป็นผู้หนึ่งที่ได้อธิบายและให้คำจำกัดความในเรื่องของเทคนิคและวิธีการบรรเลงจะเข้ที่มีมาแต่อดีตไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเทคนิคดังกล่าวนี้ผู้วิจัยถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนส่วนใหญ่หรือนักจะเข้รุ่นใหม่สามารถเข้าใจและพึงปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องตามระเบียบ ตามกลวิธี มิใช่จะคิดหรือระลึกกันขึ้นมาเองแล้วกล่าวอ้างไปต่าง ๆ นานา ว่า ได้มาจากครูโบราณ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผู้วิจัยคิดว่าถ้ามีครูที่มีความรู้ความสามารถจริงจึงจะทำให้ศิษย์นั้นเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าตามมา ดังเทคนิคและกลวิธีของการบรรเลงจะเข้ที่อาจารย์สุวัฒนา แสงทับทิม ได้กรุณาเผยแพร่สู่เยาวชน แม้ว่านักจะเข้รุ่นใหม่อาจจะเคยปฏิบัติเทคนิคทำนองไว้ได้บ้างแล้ว แต่ตามความเป็นจริงนั้น หลักที่ถูกต้องจริงและชื่อที่ใช้เรียกนั้นเป็นอย่างไรก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ดังที่ สุวัฒนา แสงทับทิม (อ้างถึงใน รุ่งธิดา กิจมี, 2540: 144-145) กล่าวถึงเมื่อดทนายและการประดับทำนองจะเข้ให้ไพเราะ ไว้ว่า

... การคิดเสียงตอด แบบเต็มเสียงและครึ่งเสียง จะเป็นเม็ดพรายของการคิดจะเข้ที่คล้าย ๆ การตบ แต่ไม่เหมือนเลยที่เดียวนัก เช่น การทำเสียงโคเสียงหนึ่งอย่างเร็ว แล้ววางนิ้วกดลงบนนมเต็มนิ้ว เรียกว่า ตอดเต็มเสียง แต่ถ้าวางนิ้วกดไม่เต็มนิ้ว เสียงก็จะออกมาลักษณะครึ่ง ๆ เสียง การติดเสียง โขก จะมีลักษณะการติดคือการใช้ไม้ติดกับนิ้วตบลงบนจะเข้แรง ๆ เสียงที่ฟังและสะกดติดต่อกัน จะทำให้เสียงออกมาสั้น ๆ ห้วน ๆ ไม่นุ่มนวล แต่ชัดเจน ลักษณะการติดจะฟังคล้ายกับการสะบัดเหมือนกัน แต่จะมีความแข็งกว่า

ส่วนการติดเสียงแคนนั้นจะเป็นการคิดเขียนแบบเสียงเครื่องดนตรี แคน วิธีการคิดคือใช้สายล่างเป็นสายหลักในการกดนมเสียงต่าง ๆ และใช้ไม้ติดหัว 'เข้าออกเข้า' หรือ 'เข้า เข้า เข้า' ติดต่อกันไปอย่างสม่ำเสมอ เสียงจะฟังคล้ายเสียงคนเป่าแคน และการติดเสียงโขกคือการใช้ไม้ติดหัวสั้น ๆ ถึ ๆ กระชับ อุปมาเหมือน 'ม้าโขก'

...

ในการฝึกปฏิบัติเม็ดพรายและการประดับทำนองจะเข้ให้ไพเราะและงามพร้อมนี้ ผู้บรรเลงจะต้องใช้ความอดทนและความขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนอยู่ตลอดเวลา จึงจะสามารถปฏิบัติได้ เสียงของจะเข้จากเม็ดพรายและการประดับทำนองต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นจะมีความวิจิตรพิสดาร งดงามไพเราะอย่างไรนั้นจะต้องประกอบไปด้วยกันทั้งผู้ดีดและเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพเสียงที่ดังออกมาจึงจะมีความกังวานไพเราะน่าฟัง จะเข้หรือสะบัดก็สามารถทำได้ชัดเจน มีเสียงควบกล้ำครบทุกเสียง ซึ่งในเม็ดพรายที่วิจิตร พิสดารนี้ จะต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนมาก (รุ่งธิดา กิจมี, 2540: 158)

ในยุคปัจจุบัน ความจำเป็นในเรื่องของเวลาเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกของการดำรงชีวิต จึงมีผลให้การเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยนั้นจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักและวิธีการให้เข้ากับยุคสมัยความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และมีความแตกต่างจากภาพในอดีต ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ดนตรีไทยนั้นยังคงมีวิถีของตัวเองได้ในยุคปัจจุบัน ครูและศิษย์ก็คงยังที่จะต้องมึบทบาทภาระหน้าที่ต่อกันอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวที่ได้ปรากฏอยู่ในตอนต้นว่า การศึกษานั้นคือการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนในรุ่นต่อไป ดังการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ที่ยังคงมีการสืบทอดกันอยู่ในรูปแบบของการศึกษา ลักษณะต่าง ๆ สิ่งหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นอย่างแน่ชัดก็คือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคสมัยที่ต่างกันย่อมทำให้รูปแบบและวิธีการทางการศึกษา การเรียน การสอน ย่อมที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงยุทธวิธีเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยถือว่ามูลเหตุต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไว้ทั้งหมดย่อมแสดงได้ถึงการมีวิวัฒนาการอันต่อเนื่องและชาวไกลที่ส่งผลโดยตรงกับการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้ที่มีมาแต่อดีตสู่ปัจจุบัน ดังที่ อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2523: 91) กล่าวไว้ว่า

... สิ่งที่เราระลึกไว้เสมอก็คือว่าศิลปกับวิทยาศาสตร์นั้นมันมีคั่นกับวิทยาศาสตร์
 ย่อมเป็นจริงอยู่ทุกยุคทุกสมัย เช่นว่าถ้าเราโยนของสิ่งใดขึ้นไปในอากาศ โดยแรง
 ดึงดูดของโลกของสิ่งนั้นก็ตกลงมายังพื้นอีก ไม่ว่าจะไปโยนในสมัยไหน ความ
 จริงอันนี้ก็ต้องเกิดขึ้นเสมอ แต่ศิลปนั้นมันไม่อาจเป็นจริงอยู่ได้ตลอดกาล ของที่คน
 สมัยโบราณเห็นว่าสวยงามวิจิตรตระการตานั่นอาจเป็นของที่ไม่ได้ความเลเยสำหรับ
 คนในสมัยนี้ ทั้งนี้เพราะศิลปขึ้นอยู่กับความรู้สึกของคนเป็นส่วนใหญ่...

การชี้แจงความจริงต่างๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์ให้คนเข้าใจก็นับว่าเป็นศิลปอันหนึ่ง
 ของอย่างเดียวกันเมื่อร้อยปีก่อนเราอธิบายด้วยวิธีเหมาะกับสมัยนี้ คนก็เข้าใจดี พอต่อมาความคิด
 ความอ่าน การปฏิบัติในการดำรงชีวิตและอื่นๆ ของคนเปลี่ยนไป ถ้าเรานำวิธีอธิบายอย่างสมัย
 ร้อยปีก่อนมาใช้ คนก็จะไม่สนใจและไม่รู้เรื่อง จึงจำเป็นต้องหาวิธีอธิบายใหม่ให้กับสภาพแวด
 ล้อมของคนในยุคปัจจุบัน จึงจะใช้ได้

ทุกวันนี้สภาพเศรษฐกิจกำลังพัฒนา ต้องการความรวดเร็ว ต้องการปรับตัวให้ทัน
 ต่อสถานะและเหตุการณ์ต่างๆ ไม่มีเวลาที่จะพิจารณาในเรื่องของวัฒนธรรม ศิลธรรมกันมากนัก
 เพราะเหตุที่ขาดเวลาและมีความเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมต่างๆ จึงทำให้เกิดความเปลี่ยน
 แปลงในทางความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยิ่งขึ้น บิดามารดากับบุตรก็มีความสัมพันธ์กันไม่เหมือน
 แต่ก่อน คือบุตรไม่ได้อยู่ในโอวาทหรือนับถือบิดามารดามากเท่าที่คนไทยแต่ก่อนเคยนับถือกันมา
 ไม่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและไม่มีความเคารพนับถือต่อเนื่องอย่างที่เคยมีกันมา เรื่องนี้เกิดขึ้น
 จากความจำเป็นทั้งสิ้น เพราะบิดามารดามีภาระหลายอย่างที่จะต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ เวลาที่จะอยู่
 กับลูกหลานมันน้อยลง ทั้งในชีวิตปัจจุบันนั้นเด็กได้รู้ได้เห็นอะไรมาเยอะแยะที่มองผู้
 ใหญ่ไปในทางวิจารณ์ ความนับถือบิดามารดาก็อาจจะเสื่อมลง ครูกับศิษย์ก็เช่นเดียวกัน ทุกวันนี้
 เป็นเรื่องของ การให้การศึกษาแก่คนเป็นจำนวนมาก ครูต้องสอนเด็กเป็นจำนวนร้อย ๆ หรือเป็น
 พันขึ้นไป ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างครูกับลูกศิษย์จะมีอย่างแต่ก่อนไม่ได้ ต้องเปลี่ยนแปลง
 (ติกฤทธิ ปราโมช, 2520: 11) ครูจึงเป็นผู้ที่จะต้องสามารถพลิกผันตัวเองให้มีวิธีการสอนที่ดี
 และสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน อีกทั้งยังมีภาระหน้าที่ต่าง ๆ อีกมากมาย ทั้งต่อศิษย์โดย
 ตรงแล้ว ครูยังต้องมีภาระหน้าที่ต่อสังคมอีกส่วนหนึ่งด้วย เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมให้ประเทศชาติ
 พัฒนา ดังที่สำนักเสนาธิการครูสภา (2539) กล่าวถึงจรรยาบรรณของครูที่ดีไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจ
 ในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
2. ครูต้องอบรมสั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงาม
 ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
3. ครูต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ
 อารมณ์และสังคมของศิษย์

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเปื้อนอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
6. ครูข่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ
7. ครูข่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์
9. ครูพึงประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย